

23.6.2021

VN/6802/2020

VN/6802/2020-VM-161

Julkinen

Julkisen hallinnon tieto- ja viestintätekninen osasto

Lausuntoyhteenvedo arviomuistiosta digitaalisen henkilöllisyyden kehittämiseksi

Sisällys

1.	Lausuntopyyntö ja saadut lausunnot	3
2.	Lausuntojen keskeisin sisältö	5
3.	Lausunnot aiheittain	7
3.1.	Kommentit arviomuistiossa esitetystä tulevaisuuden visiosta	7
3.2.	Kommentit arviomuistiossa esitetystä toiminnallisesta arviosta	10
3.2.1.	Yleisiä huomioita	10
3.2.2.	Hankkeen tavoitteiden kommentoinnista	10
3.2.3.	Hankkeen tuotantomalleihin liittyvää kommentointia	14
3.2.4.	Ratkaisun laatuun ja turvallisuuteen liittyviä kommentteja	15
3.2.5.	Henkilön todentaminen ja ydinidentiteetti	18
3.2.6.	Itsehallittava identiteetti	19
3.2.8.	Alaikäiset	23
3.2.9.	Siirtymä-aika ja mahdolliset uudet integrointitarpeet	24
3.2.10.	Edunvalvonta, puolesta asiointi ja asiointi työtehtävien hoitamiseksi	24
3.2.11.	Yhteistyö julkisen ja yksityisen sektorin kanssa	25
3.2.12.	Palvelun käytön kustannukset	28
3.2.13.	Muita poimintoja	29
3.3.	Kommentit arviomuistion sisältämästä oikeudellisesta arviosta	31
3.3.1.	Yhdenvertaisuus ja perusoikeudet	31
3.3.2.	Julkisen vallan käyttö ja julkinen hallintotehtävä	34
3.3.3.	Kilpailu- ja valtiontukiarvio	36
3.3.4.	Tietoturva ja tietosuojat	39
3.3.5.	Tiedonhallinta	41
3.3.6.	Henkilöllisyysasiakirjojen sääntely	42
3.3.7.	Muut oikeudelliset teemat	43
3.3.8.	Hallituksen esityksen valmistelu ja jatkotyö	44

1. Lausuntopyyntö ja saadut lausunnot

Valtiovarainministeriö julkaisi lausuntopyynnön arviomuistiosta digitaalisen henkilöllisyyden kehittämiseksi 18.3.2021.

Arviomuistiossa kuvattiin digitaalisen henkilöllisyyden nykytilaa ja arvioitiin kokonaisuuteen tulevaisuudessa kohdistuvia muutospaineita. Arviomuistiossa kuvattiin laajemmin tulevaisuudessa mahdollista tavoitetilaa sekä esitettiin konkreettisia toiminnallisia ratkaisuja, joilla tätä tavoitetilaa valtiovarainministeriön asettamassa digitaalisen henkilöllisyyden kehittämisen hankkeessa on tarkoitus edistää.

Arviomuistion tavoitteena oli myös kartoittaa olemassa olevaa lainsäädäntöä sekä arvioida niitä keskeisiä oikeudellisia kysymyksiä, jotka vaikuttavat valtion mahdollisuuksiin tuottaa uusia ratkaisuja digitaalisen henkilöllisyyden ja sähköisen tunnistamisen toimintakentälle. Lisäksi muistiossa pyrittiin kartoittamaan sellaisia oikeudellisia kysymyksiä, jotka ovat keskeisiä mahdolliselle hallituksen esityksen perusvalmistelulle ja edellyttävät laajempaa vuoropuhelua ennen perusvalmistelun asettamista.

Arviomuistion I ja II osissa kuvattiin hankkeen taustaa sekä digitaalisen henkilöllisyyden nykytilaa ja tulevaisuutta. Oikeudellinen selvitys hankkeessa tuotettavista keskeisistä toiminnallisista ratkaisuista sisältyi muistion III osaan.

Lausuntokierroksen tavoitteena oli saada palautetta muistiossa kuvatuista toimenpide-ehdotuksista sekä niiden oikeudellisesta arviosta. Erityisesti toivottiin näkemyksiä siitä, ovatko esitetyt toimenpiteet tarkoituksenmukaisia tavoitteiden saavuttamiseksi, onko muistiossa kuvattu kehityskulku ja tulevaisuuden toimintaympäristö sekä sen vaatima sääntely hahmotettu oikein ja onko hankkeen kannalta tunnistettavissa sellaisia sääntelyyn tai muuten toimintaympäristöön liittyviä ongelmia, jotka tulisi hankkeessa ottaa huomioon. Lisäksi pyydettiin näkemyksiä siitä, mitä mahdollisuuksia nykyinen toimintaympäristö tarjoaa suhteessa arvioituun kehityskulkuun. Vaikutusarviointityön tueksi pyydettiin myös tuomaan esiin esitetyistä toimenpiteistä mahdollisesti aiheutuvia vaikutuksia.

Arviomuistio oli lausuntokierroksella 18.3.2021 - 30.4.2021.

Lausuntomenettely toteutettiin lausuntopalvelu.fi-sivuston kautta. Lausunnon sai toimittaa vaihtoehtoisesti valtiovarainministeriön kirjaamoon osoitteeseen

valtiovarainministerio@vm.fi. Lausuntopalvelun tai kirjaamon kautta tulleet lausunnot vietiin Valtioneuvoston VAHVA-asianhallintajärjestelmän asialle VN/6802/2020. Kaikki saadut lausunnot ovat julkisia.

Lausunnot pyydettiin jaottelemaan lausuntopyyntöissä ilmoitetun väliotsikoinnin mukaisesti:

- 1) Kommentit arviomuistiossa esitetystä tulevaisuuden visiosta
- 2) Kommentit arviomuistiossa esitettyyn toiminnalliseen ratkaisuun
- 3) Kommentit arviomuistion sisältämästä oikeudellisesta arviosta
- 4) Muut kommentit

Lausuntoja annettiin yhteensä 117. Lausunnon antoivat:

Ahvenanmaan maakuntahallitus, Ahvenanmaan valtionvirasto, Business Finland Oy, Danske Bank A/S (Suomen sivuliike), Digi- ja väestötietovirasto, DNA Oyj, Elisa Oyj, Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Eläketurvakeskus, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Fimea, Ficom ry, Finanssiala ry, Helsingin hallinto-oikeus, HUS, Hyvinvointiala HALI, Hämeenlinnan hallinto-oikeus, Hätäkeskuslaitos, Ilmatieteen laitos, Jyväskylän kaupunki, Jyväskylän yliopisto, Kaakkois-Suomen poliisilaitos, Kansaneläkelaitos, Kanta-Hämeen käräjäoikeus, Kehitysvammaisten Tukiliitto ry, Kehitysvammatuki 57 ry, Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymä Soite, Kesko Oyj, Keskuskauppakamari, Keskusrikospoliisi, Keva, Kirkkohallitus, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Korkein hallinto-oikeus, Kuluttajaliitto, Kymenlaakson käräjäoikeus, Lapsiasiavaltuutetun toimisto, Lieksan kaupunki, Loimaan kaupunki, Liikenne- ja viestintäministeriö, Maahanmuuttovirasto, Maanmittauslaitos, Mehiläinen Oy, Metsähallitus, Nordea Bank Oyj, Näkövammaisten liitto ry, Oikeuskanslerinvirasto, Oikeusministeriö, Oikeusrekisterikeskus, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Palvelualojen työnantajat Palta ry, Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, Pirkanmaan TE-toimisto, Poliisihallitus, Porin kaupunki, Puolustusministeriö, Pääesikunta, Rahoitusvakuusvirasto, Rajavartiolaitos Esikunta, Rikosseuraamuslaitos, Ruokavirasto, Saamelaiskäräjät, SAK ry, Sininauhaliitto - Digitaalisuutta asunnottomille –hanke, Sisäministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö - Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE, Suomen Akatemia, Suomen Asiakastieto Oy, Suomen asianajajaliitto, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen metsäkeskus, SOK – Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta, Suomen Punainen Risti, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue, SOSTE - Suomen sosiaali ja terveys ry, Suomen ympäristökeskus SYKE, Suomen Yrittäjät ry, STTK ry, Syyttäjälaitos, Säästöpankkiliitto osk, Tapaturmavakuutuskeskus, Tampereen yliopisto, Tasa-arvovaltuutettu, Tehy ry, Teknologiateollisuus ry, Telia Finland Oyj, Teuvan kunta, Tiedusteluvalvontavaltuutettu, Tieteen tietotekniikan keskus CSC Oy, Tieto Finland Oy, Tietosuojavaltuutettu, Tilastokeskus, Traficom, Tuomioistuinvirasto, Turun

AMK, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes, Työeläkevakuuttajat TELA ry, Työllisyysrahasto, Työ- ja elinkeinoministeriö, Ulkoministeriö, Uudenmaan TE-toimisto, Valtakunnanvoudinvirasto, Valtiovarainministeriö, Valvira, Vammaisfoorumi ry, Veikkaus, Verohallinto, Oy, VR Yhtymä, Väylävirasto sekä Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto.

Lisäksi lausunnon antoi kaksi yksityishenkilöä.

Tässä lausuntoyhteenvedossa nostetaan esille keskeisimmät lausunnoista esiin nousseet näkökulmat, jotka pyritään huomioimaan hankkeen jatkovalmistelussa.

Kaikki saadut lausunnot ovat saatavilla valtioneuvoston hankeikkunassa [Digitaalinen henkilöllisyys - Valtiovarainministeriö \(vm.fi\)](#). Lausuntopyyntö on saatavilla [Lausunto - Lausuntopalvelu](#).

2. Lausuntojen keskeisin sisältö

Lausunnon antajat pitivät arviomuistiossa esitettyjä tavoitteita lähtökohtaisesti kannatettavina ja digitaalisen henkilöllisyyden luomisen ja myöntämisen selkeästi viranomaiselle kuuluvana julkisen vallan tehtävänä. Muistiossa esitetyt ratkaisumallit ja valtion viranomaisen rooli digitaalisen henkilöllisyyden käytön mahdollistavien palvelujen osalta jakoi sen sijaan lausunnon antajia hyvin selvästi ehdotusta kannattaviin ja vastustaviin. Suuri osa lausunnon antajista piti perusteltuna, että valtio ottaa nykyistä suuremman roolin digitaalisen henkilöllisyyden mahdollistavien palvelujen tarjoamisessa kansalaisille. Tätä näkökulmaa kannattaneet lausunnon antajat näkivät tämän mahdollistavan nykyistä yhdenvertaisemman mahdollisuuden saada ja käyttää digitaalista henkilöllisyyttä. Erityisesti toimintarajoitteisten henkilöiden edunvalvontajärjestöt nostivat lausunnoissaan esille valtion roolia yhdenvertaisen digitaalisen henkilöllisyyden saamisen näkökulmasta ja sen merkityksestä nykyisessä voimakkaasti digitalisoituneessa yhteiskunnassa.

Valtion roolin kasvattamista digitaalisen henkilöllisyyden käytössä ja myöntämisessä vastustavat lausunnon antajat näkivät, että valtion roolin kasvattaminen nykyisestä rikkoo markkinaehtoisen toiminnan perusteita mahdollisesti EU-oikeuden vastaisesti. Osa lausunnon antajista totesi, että tavoite yhdenvertaisesti saatavasta digitaalisesta henkilöllisyydestä sopii varsin huonosti yhteen nykyisen markkinaehtoisen ja yksityisen sektorin toimijoiden asiakassuhteeseen perustuvien liiketoimintamallien kanssa.

Monissa lausunnoissa todettiin, että useita hankkeen tavoitteita ja toimenpiteitä tulee tarkentaa perusteellisesti ennen kuin niistä voidaan lausua tarkemmin. Lausunnon antajien mukaan tarkennuksia tarvitaan erityisesti toiminnalliseen kuvaukseen ja kuinka digitaalisen henkilöllisyyden hanke suhtautuu ja vaikuttaa nykyiseen sähköisen tunnistamisen säätelyyn ja markkinan toimintaan. Lisäksi tulee tarkentaa ja huomioida parhaillaan valmistelussa olevien EU-hankkeet rajat ylittävien digitaalisen palveluista ml. rajat ylittävän sähköisen tunnistamisen kehittämisen vaikutukset digitaalisen henkilöllisyyden kehittämiseen ja sen kilpailuoikeudelliseen arvioon. Lisäksi lisää tarkennuksia toivottiin erityisesti yksityisen sektorin näkökulmasta, koska arviomuistion toiminnalliset kuvaukset olivat pääsääntöisesti julkisen sektorin omista toimintaprosesseista lähteviä.

Ne lausunnon antajat, jotka toimivat nykyistä sähköistä tunnistamista hyödyntävien digitaalisten palvelujen tarjoajina pitivät arviomuistiossa esitettyä tavoitetta kannatettavana. Perusteluina esitettiin esimerkiksi henkilön liiketoiminnallisesta asiakkuudesta riippumaton ja siten mahdollisesti nykyistä yhdenvertaisempi mahdollisuus saada digitaalinen henkilöllisyys sekä valtion roolin perusteltu muuttuminen digitaalisen henkilöllisyyden kehityksessä. Osa lausunnon antajista, jotka toimivat tällä hetkellä nykyisen sähköisen tunnistamisen liiketoiminnan sektorilla, pitivät arviomuistiossa esitettyä valtion roolia kielteisenä tai lainvastaisena. Toisaalta osa näistä lausujista piti esitettyä muutosta kannatettavana kehityksenä, joka mahdollistaa uudenlaisia liiketoimintamalleja ja lisää koko digitaalisen identiteetin ja siihen liittyvien luotettavien tietojen toimintaympäristön varautumistasoa. Yleisesti ottaen nykyisen lainsäädännön mukaiseen liiketoimintaympäristöön investoineista toimijoista teleoperaattorit pitivät ehdotusta kielteisenä ja pankit neutraalina tai positiivisena. Nykyisen sähköisen tunnistamisen markkinoiden toimijoiden näkemykset poikkesivat toisistaan myös siinä, onko arviomuistiossa esitettyjä tavoitteita mahdollista saavuttaa nykyisellä sähköisen tunnistamisen lainsäädäntökehikolla tai kuinka laajoja muutoksia siihen tulisi tehdä tavoitteiden saavuttamiseksi.

Moni lausunnon antaja nosti esille, että henkilötunnuksen saamiseen liittyvät lainsäädännöstä tulevat haasteet vaikuttavat myös siihen, voiko henkilö saada suomalaista digitaalista henkilöllisyyttä. Lausunnon antajat pitivätkin olennaisena, että henkilötunnuksen uudistamista hanke ja digitaalisen henkilöllisyyden hanke valmistellaan yhtenäisenä. Lisäksi osa lausunnon antaneista nosti esille valtioneuvoston sisäisen linjattomuuden ja epäselvyyden keinoista ja toimijoista, joilla digitaalisen henkilöllisyyden ympärille asetettuja tavoitteita aiotaan edistää.

Osa lausunnon antajista nosti esiin arviomuistion virheelliset tai mahdollisesti virheelliset lähtötiedot tai niiden tulkinnat. Lisäksi osa lausunnon antajista nosti esiin huomion, että esitettyyn malliin liittyy riskejä, joita tulisi tarkentaa, tunnistaa ja arvioida perusteellisesti. Nämä näkökulmat tulee huomioida jatkotyössä.

3. Lausunnot aiheittain

3.1. Kommentit arviomuistiossa esitetystä tulevaisuuden visiosta

Pääosa lausunnon antajista piti arviomuistiossa esitettyä tulevaisuuden visiota digitaalisen henkilöllisyyden ja sähköisen asioinnin kehityssuunnasta realistisena ja kannatettavana. Yhteiskunnan painopiste muuttuu ja on jo muuttunut niin, että digitaalisia palveluita käytetään yhä enemmän, ja asiointi on siirtymässä monilla toimialoilla pääasiallisesti digitaaliseksi. Kun kansalaisyhteiskunta siirtyy yhä enenevässä määrin verkkoon, on välttämätöntä, että kaikilla ihmisillä on yhdenvertainen ja esteetön pääsy digitaalisiin palveluihin ja siten yhdenvertainen mahdollisuus olla osallisia digitaalisessa yhteiskunnassa.

Finanssiala toi lausunnossaan kuitenkin esille, että sähköisessä tunnistamisessa valtiolta on puuttunut kokonaiskuva ja yhteinen tahtotila sekä selkeä etenemissuunnitelma kohti tulevaisuutta ja mahdollisia uusia tunnistamistarpeita.

Vammaisfoorumi lausui, että arviomuistiossa esitetyssä tulevaisuuden visiossa ei esitetä ratkaisuehdotuksia nykyjärjestelmässä esiintyviin ongelmiin avustajan käytössä osana sähköistä asiointia. Tämä on Vammaisfoorumin mielestä keskeinen kysymys, joka on ratkaistava, jotta valtion takaama digitaalinen ydinidentiteetti ja digitaalisen henkilöllisyyden osoittaminen julkisen sektorin asiointipalveluissa sähköisesti voidaan tosiasiallisesti tarjota yhdenvertaisesti ja saavutettavasti kaikille.

Traficom jakoi lausunnossaan arviomuistiossakin esille tuoduissa Euroopan neuvoston päätelmissä (2.10.2020) esittämän tulevaisuuden vision EU:n laajuisen turvallisen sähköisen tunnistamisen kehikon kehittämiseksi siten, että ihmisillä olisi mahdollisuus hallita omaa digitaalista identiteettiään ja päästä niin kotimaassa kuin muiden EU-maiden julkisen ja yksityisen sektorin tarjoamiin sähköisiin palveluihin samalla tunnistusvälineellä. Traficom jakoi monelta osin myös Euroopan komission neuvoston päätelmien pohjalta ehdottamat ratkaisut päätelmissä esitetyn vision saavuttamiseksi. Traficom katsoi, että ihmisten mahdollisuutta asioida turvallisesti ja esteettömästi julkisella ja yksityisellä sektorilla tulee arvioida kattavasti.

Traficom jakoi vision siitä, että digitaalinen identiteetti perustuisi jatkossakin valtion takaamaan ydinidentiteettiin ja tätä ydinidentiteettiä ja sen hallintaan liittyviä tietojärjestelmiä (esim. väestötietojärjestelmää) ja käytänteitä kehitettäisiin edelleen siten, että sähköisten palvelujen, mukaan lukien erilaisten tunnistusvälineiden, turvallisuutta ja luotettavuutta voidaan parantaa. Traficom toivoi lausunnossaan, että jatkovalmistelussa otetaan selkeämmin huomioon käyttäjän valinnanvapautta, vaihtoehtoisten rinnakkaisten palveluiden syntymistä ja yhteiskunnan huoltovarmuutta edistävät vaihtoehdot. Edelleen Traficom toivoi, että jatkovalmistelussa tunnistettaisiin tavoitteena myös tunnistusvälineiden riittävä yleiskäyttöisyys asiointissa toimialariippumattomasti.

K-ryhmä toi lausunnossaan esiin, että itsepalvelukassat eivät toimi itsepalveluna, jos asiakas haluaa ostaa tuotteita, joiden ostamiseen vaaditaan tietty ikä. Tällöin henkilökunnan tulee tarkistaa asiakkaan henkilöllisyys ja ikä esimerkiksi ajokortista, passista tai henkilökortista. Asiakkaiden näkökulmasta mobiilimaksamisen suosiota ruokakaupassa rajaa se, että henkilöllisyystodistus tulee muistaa kantaa erikseen mukana, jos haluaa ostaa alkoholia, tupakkatuotteita tai ikärajalla merkityn pelin. K-ryhmän näkökulmasta olisi toivottavaa, että uusi digitaalisen henkilöllisyyden todentava palvelu tarjoaisi (henkilön suostumuksella) henkilöstä suoraan ydintietojen lisäksi esimerkiksi osoitetiedot. ”Yhden luukun periaate” yksinkertaistaisi ja nopeuttaisi digitaalisten palvelujen kehittämistä ja asiointipalvelu voisi jopa luopua erillisistä Väestötietojärjestelmäkyselyistä. K-ryhmä nosti lausunnossaan myös esiin, että digitaalisen henkilöllisyyden käyttöön vaikuttaa merkittävästi se, miten sujuvasti digitaalinen henkilöllisyys toimii yhdessä muiden asiointiin vaadittavien välineiden (esim. mobiililompakon maksukortti) kanssa.

Rikosseuraamuslaitos totesi, että tulevaisuuden visiossa tulisi huomioida kattavammin nykyisestä tietoyhteiskunnasta syrjäytyneet. Rikosseuraamuslaitoksen asiakaskuntaa ovat vankeusrangaistusta ja yhdyskuntaseuraamusrangaistuksia suorittavat henkilöt. Merkittävällä osalla tuomituista henkilöistä tietotekniset perusvalmiudet ovat heikot. On myös tuomittuja, joilla ei ole lainkaan henkilöllisyystodistusta tai pankkitunnuksia taikka ylipäättään asiakkuutta pankkiin (pankkitiliä). Rikosseuraamuslaitoksen mukaan valtion digitaalisesta identiteetistä voisi olla heille hyötyä.

Jos yhteiseurooppalainen digitaalinen henkilöllisyys tulisi laajasti käyttöön, niin Tilastokeskuksen lausunnon mukaan tulisi tutkia, olisiko tätä kautta syntyvän tiedon hyödyntäminen tilastotuotannossa tulevaisuudessa jollain tavalla mahdollista. Suomessa vakituisesti asuvien osalta digitaalinen henkilöllisyys voisi

avata uusia tiedonkeruuvälineitä ja uusia tilastointikohteita siinä tapauksessa, että Tilastokeskus saisi digitaaliseen henkilöllisyyteen liittyviä asiointitapahtumista aineistoa tilastointikäyttöä varten. Tilastokeskuksen näkökulmasta visiossa kuvatun kehityssuunnan hyötyjä voisi olla myös mahdollisuus luoda digitaalisen identiteetin taustalla olevan rekisterin pohjalta digitaalinen tilastoidentiteetti. Tilastoidentiteetin avulla Tilastokeskus voisi tarjota kansalaisille mahdollisuuden mobiililompakossa olevan digi-identiteetin avulla tarkastella Tilastokeskuksen heistä tallentamia tietoja.

Opetushallitus totesi lausunnossaan, että henkilölle tulee olla mahdollisuus luoda digitaalinen identiteetti, jos luonnollisella henkilöllä on tarve asioida sähköisesti Suomessa olevissa sähköisissä asiointipalveluissa.

Jyväskylän yliopisto piti lausunnossaan tärkeänä, että kansallinen identiteetinhallinnan ja tunnistamisen ratkaisu tukee myös muiden kehityshankkeiden tarpeita (kansallinen koulutuksen Digivisio 2030).

Ilmatieteenlaitoksen lausunnossa todettiin, että vision jatkotyöstämisessä olisi hyvä pohtia yleisen kansallisen digitaalisen identiteettiratkaisun suhdetta myös valtionhallinnon sisäisesti käytettäviin identiteettijärjestelyihin kuten esimerkiksi virka- ja toimikorttien käyttöön.

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunnon mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista suuri osa on jo nykytilanteessa sähköisesti tarjolla, ja sähköisten palveluiden osuus kasvaa jatkuvasti. Nämä palvelut edellyttävät käyttäjän vahvaa tunnistamista, ja siten sähköiseen tunnistukseen liittyvä kehitys on tärkeää sosiaali- ja terveydenhuollolle. Sosiaali- ja terveydenhuollossa tapahtuu myös paljon fyysistä asiointia sähköisen asiointin lisäksi. STM:n lausunnon mukaan on tärkeää, että samaa sähköistä tunnistusvälinettä voidaan käyttää myös fyysisessä asiointissa.

Työ- ja elinkeinoministeriö piti tärkeänä seurata sähköiseen henkilöllisyyteen liittyvien markkinoiden ja EU-sääntelyn oikeudellisen kehityksen kehittymistä.

Liikenne- ja viestintäministeriö piti keskeisenä digitaalisen henkilöllisyyden kehittämisessä sitä, että uusien henkilöryhmien (mm. ulkomaalaiset) lisäksi kiinnitetään huomiota myös sellaisiin erityisryhmiin, joille vahvan sähköisen tunnistusvälineen hankkiminen markkinoilta on ollut nykytilanteessa haasteellista.

Sekä hankkeessa esitettävän pääasiallisen ratkaisun, että vaihtoehtoisen välineen tulisi olla LVM:n mukaan olla saavutettava myös näiden ryhmien näkökulmasta.

Puolustusministeriö lausui, että ministeriön hallinnonalalla Puolustusvoimat voisi hyödyntää henkilövarmenteita useisiin erilaisiin käyttötarkoituksiin esimerkiksi asevelvollisille, sidosryhmille ja kumppaneille tuotettuihin asiointipalveluihin. Näissä palveluissa korostuvat tietosuojavelvoitteet esimerkiksi henkilön terveystietoja koskien ja on erityisen tärkeää, että henkilöllisyys voidaan varmistaa luotettavasti digitaalisessa ympäristössä. Digitaaliseen tunnistautumiseen liittyvät kysymykset ovat tärkeitä myös virkamiehen identiteetin sekä viranomaisen ja virkamiehen valtuuksien varmistamiseen. Edelleen tietoturvan toteutuminen identiteettipalvelun saatavuuden, eheyden ja luotettavuuden sekä kiistämättömyyden kannalta on yksilön, viranomaisen ja yhteiskunnan kannalta erittäin tärkeää. Tunnistautumisessa on erotettava selkeästi, milloin henkilö edustaa itseään ja milloin edustamaansa organisaatiota tai viranomaista käyttäen hänelle osoitettuja valtuuksia.

3.2. Kommentit arviomuistiossa esitetystä toiminnallisesta arviosta

3.2.1. Yleisiä huomioita

Useassa lausunnossa esitettyä toiminnallista arviota pidettiin perusteltuna ja oikeansuuntaisena, mutta jatkotyössä on jatkettava perusteltua analyysia suhteessa eri ratkaisuvaihtoehtoihin ja niiden yksityiskohtiin. Lausunnot nostavat esille tai pyytävät kiinnittämään erityistä huomiota kunkin lausunnon antajan erityisesti tuntemiin käyttötarpeisiin, pienryhmien erityisongelmiin, käytettävyyteen, saavutettavuuteen, tietoturvaan ja tietopolitiikkaan. Osa lausunnon antajista lähestyy asiaa käyttäjän näkökulmasta, osa asiointipalvelun näkökulmasta.

Toiminnallisen arvion lausunnoissa otettiin kantaa myös hankkeen tavoitteisiin sekä hankkeen mahdollistamiin liiketoimintamalleihin. Näitä lausuntojen huomioita on tässä yhteenvedossa pyritty erottamaan erillisiksi ryhmikseen.

3.2.2. Hankkeen tavoitteiden kommentoinnista

Valtaosalle kommentoijista esitetyn hankkeen tavoitteet olivat kannatettavia, ja valtaosa kommenteista oli tarkentavia tai jatkokäsittelyssä huomioitavaksi esitettyjä ratkaisun toiminnallisuuteen liittyviä. Joitakin tavoitteisiinkin liittyviä kommentteja kuitenkin esitettiin.

DNA tuki lausunnossaan VM:n tavoitetta kehittää digitaalista henkilöllisyyttä sekä luoda yhdenvertaiset edellytykset ja mahdollisuudet jokaiselle digitaalisen henkilöllisyyden hyödyntämiseen. DNA ei kuitenkaan nähnyt yksilökeskeisesti toteutettua itsehallittavaa digitaalista identiteettiä tavoiteltavana, vaan suorastaan uhkana kuluttajan tietosuojan kannalta.

Finanssiala ry ei nähnyt digitaalisen arvon sitomista henkilön digitaaliseen identiteettiin hankkeen tavoitteisiin kuuluvana.

Verohallinto puolestaan painotti, että USB tikun käyttö vaihtoehtoisena välineenä ei ole kannatettava, vaan ratkaisussa tulisi pyrkiä mahdollisimman laiteriippumattomaan ratkaisuun ja hyödyntää esimerkiksi radiotiellä toimivia ratkaisuja. Pääesikunta suositteli ratkaisuksi esimerkiksi henkilökorttiin liitettävää tunnistautumissirua USB-tikun sijaan niille henkilöille, joilla ei ole käytössään älymobiililaitetta.

Digiosallisuutta asunnottomille –hanke totesi lausunnossaan, että tarkastellessa ratkaisuehdotusta digitaalisen henkilöllisyyden todentamista viranomaisen myöntämän USB-tikun avulla, täytyy yhtä lailla muistaa fyysisen ulottuvuuden haavoittuvuus: asunnottomalla tai muutoin epäsäännöllistä elämää viettävällä ihmisellä on erityinen riski sille, että väline hukkuu. Lausunnossa nostettiin mietittäväksi myös kustannusten näkökulma, ettei vaihtoehtoisen välineen hinta ole liian suuri vähävaraiselle.

Osassa lausuntoja nostettiin esiin toiminnallisuuksia tai tavoitteita, joita suunnitellusta hankkeesta katsottiin vielä kokonaan puuttuvan. Mm. Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri (HUS), Eläketurvakeskus, Kuluttajaliitto, Keva, Tuomioistuinvirasto, Rahoitusvakuusvirasto, Kela, Valvira, Finanssiala ry sekä Pääesikunta lausuiivat, että tarvitaan ratkaisu henkilöllisyyden osoittamiseen sähköisesti myös puhelinasioinnissa (esimerkiksi etähaastatteluisia).

DVV toi esiin, että hankkeen onnistumisen kannalta tärkeintä olisi nopealla aikataululla määrittää hankkeen tavoitteet konkreettisten tuotosten ja aikataulun näkökulmasta. DVV:n mukaan arviomuistio ei ota riittävän tarkasti kantaa siihen, mikä osa tulevaisuuden visiosta sekä toiminnallisesta ratkaisusta tuotetaan hankkeen aikana ja mikä sen jälkeen.

DVV nosti myös esiin, että lompakon toteuttaminen edellyttäisi viranomaisten laajaa sitoutumista yhteiseen toteutukseen. Tämä sitoutuminen olisi varmistettava ennen kuin toteutuksessa edetään.

Traficom totesi lausunnossaan, että hankkeen tavoitteet ovat kannatettavia, mutta katsoi, että tavoitteena pitäisi olla myös käyttäjien valinnanmahdollisuuksien edistäminen, palveluiden innovoinnin edistäminen ja tunnistus- ja muiden identiteettipalveluiden tarjonnan turvaaminen myös yhteiskunnan huoltovarmuuden näkökulmasta. Traficom piti keskeisenä tavoitteena hankkeen 2 vaiheen työpaketissa todettua tehtävää, jonka mukaan varmistetaan digitaalisen henkilöllisyyden ja digitaalisen todistuksen kehityksessä yksityisen sektorin mahdollisuus tuottaa ja kehittää valtion ydinidentiteettiin perustuvia digitaalisia välineitä ja palveluita.

Traficom korjasi lausunnossaan arviomuistiossa toistuvan käsityksen, että vahva sähköisen tunnistus tai sen sääntely nykyisellään edellyttää juuri henkilötunnuksen ja nimen toimittamista asiointipalvelulle. Näin ei Traficomien mukaan kuitenkaan ole. Traficomien lausunnon mukaan mahdollisesti edellä kuvattu väärinkäsitys on osaltaan vaikuttanut siihen, että uuden toimintamallin arvioidaan muistiossa merkittävästi eroavan nyt tarjolla olevista sähköisistä tunnistusvälineistä.

Useassa lausunnossa pidettiin tärkeänä, että valtion tuottaman ydinidentiteetin ja sen osoittavan digitaalisen todisteen voi jatkossa saada myös henkilö, jolla ei ole mahdollisuutta saada suomalaista passia tai henkilökorttia. Tällöin ratkaisu on käytössä sähköisessä asiointissa myös esimerkiksi ulkomaalaisilla, jotka ovat tulossa Suomeen opiskelemaan tai asioivat suomalaisissa asiointipalveluissa työnsä johdosta. Siten ulkomaalaisten henkilöiden olisi nykyistä helpompi asioida viranomaisten kanssa. Mm. Tehyn lausunnossa korostettiin tavoitteen tärkeyttä sosiaali- ja terveysalan työvoiman liikkuvuuden turvaamiseksi ja sujuvoittamiseksi, koska henkilöstöpula pahenee tulevaisuudessa Tehyn nykyarvioiden mukaan.

Kokonaiskuvan muodostamiseksi seuraavassa taulukossa on pyritty kuvaamaan lausuntopalautteen linjoja suhteessa hankkeen tavoitteisiin hyvin yleisellä tasolla:

Kehityskohde	Hankkeen tavoite	Kommentit
Koko digitaalisen asiointin ekosysteemi: identifiointista henkilöllisyyden tietojen	Julkishallinnon kyky tuottaa henkilön identiteettiin liittyvää tietoa vahvistettuna tietona ja	Tavoite kannatettava. Huoli markkinaehtoisuuden säilymisestä. Myös vastustusta.

osoittamiseen sähköisesti asioidessa	myöntää menetelmä sen osoittamiseksi	
Saatavuus: Uusien käyttäjäryhmien mahdollisuus osoittaa henkilöllisyytensä sähköisesti asioidessa – Henkilöt, joilla ei henkilötunnusta	Väestötietojärjestelmän tietosisällön laajentaminen	Tavoite kannatettava. Suunniteltu toimintamalli ok. Ei korvaavia ehdotuksia.
Saatavuus: Uusien käyttäjäryhmien mahdollisuus osoittaa henkilöllisyytensä sähköisesti asioidessa – Alaikäiset	Julkishallinnon kyky tuottaa alaikäisen sähköinen identiteetti vahvistettuna tietona ja myöntää menetelmä sen osoittamiseksi.	Tavoite kannatettava. Suunniteltu toimintamalli ok. Ikätarkennuksia 12v alkaen.
Saavutettavuus: Uusien käyttäjäryhmien mahdollisuus osoittaa henkilöllisyytensä sähköisesti asioidessa – Henkilöt, joille ei ole tarjolla markkinaehtoisessa järjestelmässä tuotettua saavutettavuuden ehdot täyttävää metodia tai asioivat työtehtäviensä hoitamiseksi	Julkishallinnon kyky myöntää menetelmä sähköisen identiteetin osoittamiseksi vahvistettuna tietona ja varioida metodia käyttäjäryhmän tarpeiden mukaisesti – tarvittaessa vaihtoehtoinen väline.	Tavoite kannatettava. Toimintamalliin useita tarkentavia kommentteja vajaavaltaiusten yms. käyttäjäryhmien osalta. Myös mahd. hinta kansalaiselle.
Kustannukset: Julkishallinnon sähköisen tunnistamisen kustannusten kasvun pysäyttäminen.	Julkishallinto tuottaa lisäarvoa markkinoilla tarjoamalla peruspalveluna ydinidentiteetti ketjutettuna ensitunnistamisena ja rekisteritietoja vahvistettuina väitteinä ja tämä huomioidaan hinnoittelussa.	Tavoite kannatettava. Huoli nykyisten toimijoiden liiketoimintamahdollisuuksien säilymisestä syntyvässä uudessa ekosysteemissä. Myös vastustusta.
EU regulaation noudattaminen: EIDAS rajat ylittävä tunnistaminen. Koskien myös uusia maaliskuussa 2021 julkistettavia ohjeita, joilla identiteetin käsitettä laajennetaan vahvistettujen tietojen välittämisen suuntaan.	Julkishallinnon kyky tuottaa sähköinen identiteetti vahvistettuna tietona ja myöntää menetelmä sen osoittamiseksi siten, että tunnistaminen voidaan välittää ja ilmoittaa Euroopan Unionin rajat ylittävänä tunnistusmetodina.	Tavoite kannatettava. Kommentteja yksityisten asiointipalveluiden käytön mahdollistamisesta ja myös yksityisten mahdollisuudesta toimia myöntäjänä.
Käyntiasiointi: Henkilöllisyyden osoittaminen käyntiasioinnissa sähköisellä välineellä.	Julkishallinnon kyky myöntää menetelmä sähköisen identiteetin	Tavoite kannatettava. Ei korvaavia ehdotuksia.

	osoittamiseksi vahvistettuna tietona myös käyntiasioinnissa.	Kommentteja käyttöönoton vaikeudesta.
--	--	---------------------------------------

3.2.3. Hankkeen tuotantomalleihin liittyvää kommentointia

Osassa lausuntoja kommentoitiin enemmän liiketoimintamalleja kuin varsinaista tulevaisuuden toiminnallista mallia. Myös kommentit hankintamalleista, hinnoittelusta ja ehdotukset erilaisista julkisen sektorin ja yksityisen sektorin yhteisistä toteutusmalleista kuuluvat tähän ryhmään. Osassa kommentteja oltiin huolissaan nykyisistä liiketoimintamalleista, osassa taas siitä, että uudet liiketoimintamallit eivät mahdollistu yksityisen sektorin palveluntarjoajille täysimääräisinä.

Nykyisistä tunnistuspalvelun tarjoajista pankkien ja Finanssiala ry:n lausunnoissa nähtiin arviomuistiossa kuvatun hankkeen hyödyt haittoja suuremmiksi. Lausunnoissa kommentoitiin lähinnä siirtymäajan hallintaa, valtion hankkeessa tuottamien osien käyttömahdollisuuksien avaamista myös yksityiselle sektorille sekä yhteistyössä tehtävän määrittelytyön tärkeyttä yhteensopivuuden ja toimivuuden varmistamiseksi.

Danske Bank totesi lausunnossaan, että toiminnallista ratkaisua määriteltäessä on syytä kiinnittää huomiota myös nykyisen tunnistuslain reunaehtoihin sekä luottamusverkoston toimintaan osaoptimoinnin ja nykyiselle infrastruktuurille mahdollisten haitallisten vaikutusten välttämiseksi.

Nordea lausui, että vanha luottamusverkostosäätely olisi jäädytettävä, ja vain uutta mallia tulisi säätelyllä kehittää, muuten kahdet säädökset aiheuttavat muutostarpeita. Nordean mukaan olisi helpointa, jos valtion lompakko ei olisi osa luottamusverkostoa. Nordeaa totesi lausunnossaan myös, että luottamusverkosto on jäämässä vanhaksi.

Mobiilioperaattoreiden ja Ficom ry:n lausunnot puolestaan viestivät, että valtion ei tulisi edistää hanketta lainkaan. Elisa Oyj totesi lausunnossaan valtion jo nyt aiheuttaneen markkinahäiriön käynnissä olevalla hankkeellaan. Telia Finland Oyj lausui, että heikentämällä yksityisen markkinan tuottoa, poistuu markkinalta myös valtion välineen mahdolliset yksityiset backup-välineet, ja yksityisen motivaatio kehittää palveluaan heikkenee. DNA Oyj totesi lausunnossaan, että on hyvä

huomioida, että nykyistä järjestelmää kehitetään jatkuvasti ja kuten Traficom ja KKV:n yhdessä teettämässä selvityksessä todetaan, nykyinen kehitystyö on osin vielä realisoitumatta. DNA:n mukaan nykyisen järjestelmän puutteet olisivat ratkaistavissa pienemmillä, tosin lainsäädäntömuutoksia vaativilla toimilla. DNA, yhdessä muiden luottamusverkoston jäsenten kanssa, on pyrkinyt aktiivisesti kehittämään nykyistä järjestelmää ja on sitoutunut siihen jatkossakin.

Samansuuntaista näkökantaa edusti myös Tieto Finland Oy, jonka lausunnossa todettiin, että ihmisen digitaalinen identiteetti saattaa tulevaisuudessa olla hallittu esimerkiksi toisen valtion tai globaalin verkoston tuottamilla mobiiliapplikaatioilla. Tieto Finland Oy ei pitänyt sopivana, että valtio kilpailisi myöskään käyntiasioinnin ratkaisujen kehittämisessä yksityisen markkinan kanssa, sillä valtion yksin johtama käyntiasioinnin kehitys voi määrittää liikaa myös yksityisen markkinan kehitystä sitä potentiaalisesti hidastaen ja rajoittaen.

DVV totesi, että digitaalisten lompakoiden ekosysteemin suunnittelussa tulisi pyrkiä sopimusmallien osalta tilanteeseen, johon sähköisessä tunnistamisessa on luottamusverkostosäätelyn avulla päästy eli tavoitteena tulisi olla selkeät ja määrällisesti kevennetyt sopimisen mallit.

Suomen Yrittäjät ry:n lausunnon mukaan irrottamalla ydinidentiteetin todiste (mobiilihenkilökortti) tunnistusvälineestä (digitaalinen lompakko), siirtyisi markkina digitaalisen identiteetin myöntämisestä ja saamisesta niihin menetelmiin, joihin sen voi tallentaa, tai joiden kautta sitä voi käyttää. Tunnistamistapahtuma ei olisi enää maksullinen, joten sähköisen tunnistamisen markkina muuttuisi digitaalisen lompakon ja varmennettujen tietojen välittämisen markkinaksi. Molemmissa asiakas on kansalainen, ei asiointipalvelu. Uudessa mallissa sääntely kohdistuisi myös ensisijaisesti lompakko-operaattoritoimintaan.

3.2.4. Ratkaisun laatuun ja turvallisuuteen liittyviä kommentteja

Arviomuistiossa esitetään toiminnallisuuksia, jotka ovat asiointipalveluiden ja kansalaisen päivittäisen toiminnan näkökulmasta kriittisiä. Palvelujen toimintavarmuuteen, tietoturvaan, kybersietoisuuteen, vikasietoisuuteen, käytettävyyteen, saatavuuteen ja saavutettavuuteen esitettiin useita kommentteja, joita voidaankin pitää perusedellytyksinä vastaavien digitaalisten palveluiden suunnittelussa.

Muun muassa Poliisihallitus, Keskusrikospoliisi ja Pääesikunta nostivat lausunnoissaan esiin tietoturvanäkökulmat ja palveluiden kybersietoisuuden.

Kaakkois-Suomen Poliisilaitos ja K-ryhmä nostivat esiin huolen DVV:n palveluiden käytettävyydestä, saatavuudesta ja toimintavarmuudesta. Vammaisfoorumi korosti, että saavutettavuusvaatimusten täyttäminen on tarkistettava auditointimenettelyllä.

Liikenne- ja viestintäministeriö (LVM) sekä Traficom totesivat lausunnoissaan, että turvallisen sähköisen asiainnän näkökulmasta tulee ottaa huomioon erilaiset häiriö- ja poikkeustilanteet. Mahdollisuus hyödyntää useita rinnakkaisia tunnistautumiskeinoja vahvistaa lausuntojen mukaan sähköisen asiainnän turvallisuutta sekä huoltovarmuutta myös näissä tilanteissa.

Verohallinnon mielestä identiteetin hallinnan kokonaisuutta tulee arvioida kansallisen turvallisuuden näkökulmasta ja varmistaa se, ettei esimerkiksi koko kansan sähköiset identiteetit tai suuri joukko sähköisiä identiteettejä joudu laittomasti kolmannen tahon haltuun. Verohallinto totesi lausunnossaan myös, että valtion tarjoaman identiteetin arvioinnin yhteydessä on tärkeää myös selvittää, aiheutuuko identiteetin käyttämisestä riskejä esimerkiksi harmaan talouden torjunnan tai rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen näkökulmasta.

Maahanmuuttovirasto totesi lausunnossaan, että mobiilihenkilökortin tulisi sisältää biometriset tunnisteet; kasvokuva ja sormenjäljet, joita voitaisiin käyttää biometrisessä vertailussa henkilöllisyyden todentamisessa, sekä rekisteröintivaiheessa estämään kaksoishenkilöllisyyden synnyn. Maahanmuuttovirasto tunnisti, että Digitaalisen henkilöllisyyden hanke on kytköksissä henkilötunnuksen uudistamishankkeeseen, jonka yhtenä keskeisenä tavoitteena on mahdollistaa henkilötunnuksen saaminen ulkomaan kansalaisille entistä helpommin ja aiemmassa vaiheessa. Lausunnossa todettiin, että arviom�ustiossa ei oteta kantaa biometriian käyttämiseen henkilöitä identifioidessa. Maahanmuuttovirasto pyysi huomioimaan, että henkilötunnuksen uudistamishankkeessa kaavailtu etärekisteröinti on kasvokkain tapahtuvaa tunnistamista epäluotettavampaa, vaikka siinä jossain määrin hyödynnettäisiinkin biometriikkaa. Maahanmuuttoviraston arvion mukaan henkilön itsensä esittämät henkilötiedot sekä itsensä ottama kasvokuva eivät takaa täysin luotettavaa identiteettiä, jolloin eri tavoin tapahtunut tunnistaminen ja henkilöllisyyden rekisteröinti ovat luotettavuudeltaan eritasoisia.

Poliisihallitus piti kannatettavana, että ulkomailta käsin tapahtuvaan tunnistamiseenkin kiinnitetään huomiota ja tuotetaan ratkaisuja. Etänä tapahtuvaa videotunnistusta voi tehdä monella eri tavalla, mutta Poliisihallitus toi lausunnossaan kuitenkin esiin huolen siitä, että videotunnistamiseen liittyy

vartenotettavia huijausriskejä. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan videotunnistusta ei tule käyttää mobiilisovelluksen käyttöön otossa tai varsinaisessa tunnistuskäytössä silloin, kun on kyseessä vahva sähköinen tunnistusväline tai mobiilihenkilökortti.

Poliisihallitus piti ratkaisun turvallisuuden kannalta erittäin tärkeänä sitä, että eri tasoiset ensitunnistustavat johtavat siihen, että tunnistusvälineet jaetaan eri tasoihin (matala/korotettu/korkea). Poliisihallituksen lausunnon mukaan on myös huolehdittava siitä, että tunnistava taho ymmärtää palvelussaan vaatia palvelulleen sopivia turvallisuustasoja, ja siten pienentää väärinkäytösten riskiä.

Poliisihallitus totesi vielä, että käyntiasioinnissa on välttämätöntä, että tarkastajalle välitetään aina luotettavalla tavalla tunnistettavan henkilön kasvokuva, joka on ainoa linkki, jonka avulla tunnistaja pystyy yhdistämään hänelle annetut henkilötiedot tunnistettavaan henkilöön.

Suomen Punainen Risti (SPR) totesi, että digitaalisen identiteetin ja digitaalisen lompakon käyttöä avustustilanteessa, esimerkiksi onnettomuus- tai muussa kriisitilanteessa, täytyy arvioida huolellisesti. SPR:n mukaan henkilön käytettävissä olevat laitteet ovat saattaneet tuhoutua tai hävitä, tai digitaalista osaamista vaativa tunnistautuminen saattaa tilanteessa olla muutoin vaikeaa. SPR:n lausunnon mukaan erilaiset välttämättömät asiointitilanteet eivät saa muodostua jatkossakaan sellaisiksi, että digitaalinen tunnistautuminen on ehdoton edellytys asiointin hoitamiseksi. Myös HUS totesi lausunnossaan, että terveydenhuollon yhteydessä asiointitapahtumassa tehtäviä tunnistamistilanteita on huomattavan paljon, ja myös tunnistamisen erityistapauksia on paljon. HUS nosti lausunnossaan pohdittavaksi digitaalisen identiteetin käytön hätätilanteessa (mm. tajuttoman potilaan tunnistaminen).

SPR huomioi lausunnossaan lisäksi käytännön haasteet: mikäli digitaalinen identiteetti sidotaan digitaaliseen lompakkoon, joka toimii puhelinsovelluksena, veloitetaan samalla henkilöä pitämään käynnissä olevaa puhelinta mukanaan kaikissa niissä tilanteissa, joissa tunnistautumista odotetaan tai edellytetään. Lausunnon mukaan laitteeseen voi kuitenkin tulla teknisiä häiriöitä, ja esimerkiksi erityisen kuumassa tai kylmässä ilmassa digitaalisen lompakon käyttö voi estyä. SPR totesi myös, että digitaaliset laitteet ovat myös usein arvokkaita, ja täten houkuttelevia kohteita varkauksille.

Ulkoministeriö totesi lausunnossaan, että suunniteltu valtion takaama digitaalinen henkilöllisyys parantaisi merkittävästi henkilön digitaalista integriteettiä ja näin ollen tehostaisi hänen yksityisyytensä suojaa. Ulkoministeriön mukaan tämä oletettavasti vähentäisi merkittävästi myös ns. identiteettivarkauksia.

Tiedusteluvalvontavaltuutetun lausunnossa todettiin, että digitaalisen identiteetin yhteydessä korostuu tietosuojan ja tietoturvallisuuteen liittyvien näkökohtien merkitys. Digitaalista identiteettiä koskevat toiminnalliset ratkaisut voivat vaikeuttaa identiteetin väärinkäyttämistä sekä yksityisten että julkisten palvelujen yhteydessä. Toisaalta mitä laajempi digitaalisen identiteetin käyttöala on, sitä tärkeämpää on toiminnallisten ratkaisujen tietoturvallisuus. Esimerkiksi erilaiseen sähköiseen äänestämiseen voivat pyrkiä vaikuttamaan sellaiset toimijat, joilla on käytettävissään merkittävät voimavarat tietoturvajärjestelyjen murtamiseen.

VR Yhtymä piti lausunnossaan tärkeänä, että mikäli digitaalinen henkilöllisyys otetaan käyttöön, tulee konduktööreillä olla mahdollisuus tarkastaa henkilötiedot myös junan liikkussa. VR totesi, että tällä hetkellä verkon kattavuudessa rataverkon varrella koko Suomen alueella on katvealueita, aiheuttaen tilanteita, joissa digitaalisen henkilöllisyyden tarkastaminen ei ole mahdollista.

3.2.5. Henkilön todentaminen ja ydinidentiteetti

Sisäministeriön lausunnossa todettiin, että poliisin lakisääteinen perustehtävä on myöntää henkilöllisyyttä osoittavat asiakirjat, joiden luotettavuus ei perustu pelkästään niiden vaikeaan fyysiseen väärennettävyyteen vaan keskeisesti myös koko myöntöprosessin luotettavuuteen. Sisäministeriön mukaan myöntöprosessissa poliisi tunnistaa henkilön luotettavasti ja myöntää turvatasoltaan korkeatasoisen, vaikeasti väärennettävän asiakirjan. Sisäministeriön näkökulmasta kannatettavaa olisi, että mobiilihenkilökortin myöntäminen tapahtuisi poliisin passin tai henkilökortin myöntämisprosessissa siten, että prosessi ja siihen osallistuvat toimijat olisivat pitkälti samat, kuin henkilökortin sirulle myönnettävää kansalaisvarmennetta luotaessa.

Muissa lausunnoissa oltiin varsin yksimielisiä siitä, että henkilön fyysisen todentamisen tarvetta voitaisiin vähentää luottamalla ydinidentiteetin todisteen myöntämisessä poliisin passin tai henkilökortin myöntöprosessissa tekemään todennukseen, ja käyttämällä sitten tätä hyväksi uusia todennuksia tarvittaessa.

Useassa lausunnossa (mm. Nordea ja Finanssiala ry) ehdotettiin hankkeen mahdollisesti tuottamia, etäkäytössä toimivia todentamisen tapoja tarjottavaksi

myös yksityisten toimijoiden käyttöön, esimerkiksi avaamalla rajapintoja tai tuottamalla erillinen palvelu.

Mm. Finanssiala ry ja Teknologiateollisuus kannattivat ajatusta valtion tuottamasta sähköisestä ydinidentiteetistä, joka liitettäisiin henkilön väestörekisteritietoihin viranomaisen tekemän ensitunnistamisen kautta. Lausuntojen mukaan valtion toimesta myönnetty tunniste tai väline takaisi myöntämisprosessille yleisen luottamuksen, jonka päälle julkiset ja/tai yksityiset toimijat voisivat rakentaa omia tunnistusjärjestelmiä ja –palveluita.

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunnon mukaan lisäksi tulee kiinnittää huomiota ydinidentiteetin ja muiden yksilöivien tunnisteiden linkittämiseen.

3.2.6. Itsehallittava identiteetti

Arviomuistion visiossa henkilö voisi itse jakaa identiteettiä koskevia tietoja ja määritellä jaettavien tietojen määrän. Verohallinnon lausunnon mukaan tässä yhteydessä pitää kuitenkin myös arvioida ja määritellä se, milloin identiteettiä koskevien tietojen käsittely on tosiasiallisesti tarpeellista ja niitä on oikeus pyytää jossain asiointitilanteissa. Verohallinto totesi, että ratkaisu ei saa johtaa siihen, että henkilö antaa vahingossa tai varmuuden vuoksi identiteettiään koskevia tietoja tarpeettoman laajasti.

Finanssiala ry toi lausunnossaan esille, että luotettava tieto löytyy eri lähteistä ja rekistereistä ja tämän tarvittavan tiedon jakamisen pitäisi tapahtua käyttäjän suostumuksella. Finanssialan mukaan tämä kehityssuunta tulee asettamaan uusia vaatimuksia myös tunnistamisen nykymalliin ja järjestelmiin. Uudessa mallissa korostuu käyttäjän mahdollisuus hallita omaa identiteettiään ja hallita tietojensa luovuttamista. Finanssiala nosti lisäksi esille, että itsehallittavan identiteetin malli tuo tullessaan suuria muutostarpeita mm. liiketoimintamalleihin, verkostoon tarvittaviin rooleihin ja yleisiin vastuasioihin.

Kelan lausunnon mukaan keskeisin avoimeksi jäävä kysymys on, miten digitaalisen lompakon mahdollistama tiedonvälityksen itsemääräämisoikeus mahdollistetaan niille, joilla ei ole digitaalista lompakkoa käytössä esim. älylaitteen tai sen käyttökyvyn puutteen vuoksi. Kela totesi, että arviomuistiossa ei ole selkeästi osoitettu ratkaisun lisäarvoa tilanteissa, joissa toimintakyvyltään alentunut henkilö joutuu asioimaan esimerkiksi terveydenhuollossa. Kela herätti vielä kysymyksen, onko tarkoituksena korostaa asiakkaan merkitystä tiedon välittämisessä ja erityisesti sen vaikutuksia asiakkaan asian edistymiseen niissä

tilanteissa, joissa asiakas ei ymmärrä, muista tai pysty varmistamaan tietojen siirtymistä viranomaiselta toiselle.

Tieteen tietotekniikan keskus CSC Oy kiinnitti huomiota myös siihen, että samalla kun ehdotettu ratkaisu lisää ihmisten tiedollista itsemääräämisoikeutta, se lisää myös heidän vastuutaan omien henkilötietojensa jakamisesta ja saattaa aiheuttaa heille myös lisäkustannuksia, kun heistä käytännössä tulee sähköisen tunnistamisen markkinan ainoa laskutuskohte.

Teknolohiateollisuuden mukaan toimintatavan muutos kohti voimakkaasti itsehallittavaa identiteettiä on kansainvälisestikin merkittävä. Ehdotus muuttaisi merkittävästikin nykyisiä toimintatapoja, mutta Teknolohiateollisuus piti tarpeellisena, että toimintatapoja kehitetään systeemisesti turvallisuutta ja yksilön toimintamahdollisuuksia edistäväksi. Ehdotettu lompakkomalli vaikutti Teknolohiateollisuuden mukaan luontevalta keinolta parantaa yksityisen palvelutarjonnan luotettavia edellytyksiä ja vahvistaa hallitusohjelman mukaisesti ihmisten tiedollista itsemääräämisoikeutta.

DVV:n näkemys oli, että arviomuistiossa esitetty tulevaisuuden visio digitaalisista lompakoista todennäköisesti laajentaisi tietojen käyttöä ja datataloutta. Lisäksi itsehallittuun identiteettiin ja digitaalisiin lompakoihin liitetty konsepti jaettavan tiedon minimoinnista lisäisi yksilön tietosuojaa ja tulisi tulevaisuudessa olla mahdollista kaikissa asiointitilanteissa ja -kanavissa.

Suomen Sosiaalidemokraattisen Puolueen lausunnon mukaan tunnistautumisvälineistä tulee laajempia sähköisiä identiteetti- tai lupalompakoita, joissa erilaisia yksilöä koskevia tietoja ja todistuksia voidaan yhdistää hänen varmennettuun henkilöllisyyteensä, ja näin todentaa suoraan sähköisessä asiointissa. Tällaisessa kehityksessä SDP näki tietosuojanäkökulmasta yhä korostetumman tarpeen sille, että henkilö itse on solmukohta, joka yhdistää tiedot, eikä mikään kolmas taho pääse käsittelemään yhdistettyä tietojen kokonaisuutta.

Ulosottolaitoksen mukaan näkemys siitä, että mobiililompakon kautta voisi jakaa vain yksittäisiä tarvittavia tietoja, palvelee hyvin käyttäjänsä. Myös mm. Hyvinvointiala HALI piti myönteisenä kehitystä, missä yksilön rooli ja kontrolli häneen liittyviin tietoihin vahvistuu.

3.2.7. Kansainvälisyys ja rajat ylittävä asiointi

DVV huomautti, että arviomuistiosta on jäänyt pois maininta siitä, että hankkeessa on tarkoitus mahdollistaa Suomesta rajat ylittävä sähköinen tunnistaminen Euroopan parlamentin ja neuvoston sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista annetun asetuksen (EU) N:o 910/2014 mukaisesti.

Työ- ja elinkeinoministeriö piti lausunnossaan hyvin tärkeänä, että Suomella on käytössään digitaalinen henkilöllisyys, joka mahdollistaa digitaalisten julkisten palveluiden käytön myös rajat ylittävästi. Tällä hetkellä Suomella ei ole vielä käytössään eIDAS-asetuksen (EU) N:o 910/2014 mukaista notifioitua tunnistusvälinettä. eIDAS-notifioitu tunnistusväline on kuitenkin kriittinen esimerkiksi yhteisestä digitaalisesta palveluväylästä (EU) 2018/1724 annetun asetuksen mukaisen yhden kerran periaatteen toteuttamiseksi sekä muun rajat ylittävän sähköisen asiointin mahdollistamiseksi. TEM:n lausunnossa hanke nähtiin erittäin keskeisenä toimivien sisämarkkinoiden ja kansallisten EU-oikeudellisten velvoitteiden täyttämisen näkökulmasta.

Turun ammattikorkeakoulu, Opetushallitus ja Opetus- ja kulttuuriministeriö korostivat myös ilman suomalaista henkilötunnusta olevien yksilöiden tarpeiden ja heidän yksilöintiin liittyvien haasteiden huomioimista ratkaisuja kehittäessä. Ratkaisuja mietittäessä tulisi ottaa huomioon nopeasti kehittyvä digitaalinen palvelu- ja toimintaympäristö ja niissä syntyvät monipuoliset sähköiset asiointipolut, joissa fyysinen Suomeen saapuminen ei välttämättä ole tarpeen, heti tarkoituksenmukaista tai mahdollista.

Business Finland arvioi arviomuistiossa esitetyn hankkeen nopean etenemisen ja EU-yhteensopivuuden luovan myös uutta vientipotentiaalia.

Keskuskauppakamari painotti, että hankkeen on oltava linjassa EU:n samaa asiaa koskevien hankkeiden kanssa.

Maahanmuuttovirasto korosti, että toteutuksessa tulee estää mahdollisuus asioida sähköisesti kahden eri maan henkilöllisyydellä.

Rahoitusvakausvirasto totesi, että digitaalisen henkilöllisyyden kehittämisessä on pidettävä erittäin vahvasti mukana rajat ylittävän tunnistuksen näkökulma, mikä koskee niin ulkomaalaisten tunnistamista Suomessa kuin suomalaisten tunnistamista muissa EU-maissa.

Suomen Akatemia nosti esille, että kansainvälisen yhteistyön edistämiseksi ja ulkomaisten asiantuntijoiden työskentelyn mahdollistamiseksi myös julkishallinnon tehtävissä tulisi edistää myös tunnistautumiskäytäntöjä, joista eri valtioiden kansalaiset pystyisivät tunnistautumaan luotettavasti julkishallinnon järjestelmiin.

DNA:n mukaan yhdenvertaisten edellytysten luomisessa avainasemassa ovat ulkomaalaisten henkilöiden rekisteröintiin liittyvät kysymykset sekä EU-alueella tapahtuvan (rajat ylittävän) tunnistautumisen ratkaiseminen.

Maanmittauslaitoksen lausunnossa todettiin, että digitaalisen henkilöllisyyden kehittämishanke liittyy samanaikaiseen hankkeeseen suomalaisten henkilötunnusten kehittämisestä. Arviomuistiosta ei Maanmittauslaitoksen mukaan käynyt ilmi, miten näiden kahden hankkeen muodostama kokonaisuus liittyisi tarpeeseen luoda rakenteeltaan harmonisoitu henkilötunnus EU:n jäsenvaltioiden välillä. Todellinen rajat ylittävä tunnistaminen ja sähköinen asiointi näyttäisi edellyttävän, että nimenomaan sanotulla harmonisoinnilla olisi ratkaisevaa merkitystä. Suomessa nyt käynnissä oleva hanke tai hankkeet tulisi integroida EU-tasolla mahdollisesti käynnissä oleviin tai lähitulevaisuudessa ilmeisesti käynnistettäviin hankkeisiin, jotka koskisivat rakenteeltaan yhtenäistä EU-tason henkilötunnusta.

Tieteen tietotekniikan keskus CSC kannatti erityisen lämpimästi digitaalisen identiteetin myöntämistä henkilöille, joilla ei ole mahdollisuutta saada suomalaista passia tai henkilökorttia. Tämä helpottaa rajat ylittävää sähköistä tunnistamista, joka on oleellisen tärkeää esimerkiksi kansainvälisessä koulutus- ja tutkimusyhteistyössä.

Ulkoministeriön lausunnossa esitettiin kysymys konsulipalvelujen näkökulmasta: "missä vaiheessa ydinidentiteetin saajalla on sellainen kiinne kohta Suomeen, että hän voi hakea ja saada digitaalisen henkilöllisyyden? Esim. mikäli henkilö aikoo hakea opiskelupaikkaa, on hakenut opiskelupaikkaa tai hänelle on myönnetty opiskelupaikka Suomesta."

Edelleen ulkoministeriön kysymyksenä oli, kuinka toteutetaan digitaalisen identiteetin muodostaminen ja myöntäminen. Lausunnon mukaan jäi vielä epäselväksi, miten rekisteröintiprosessi tehdään erityisesti ulkomaalaisten osalta, jotta voidaan taata luotettava identiteetti. Luotettavan rekisteröintiprosessin

toteuttaminen on edellytys tietoturvallisen asioinnin varmistamiselle Suomessa ja sen estämiselle, että henkilö ei henkilö toimi väärällä identiteetillä.

Ulkoministeriö totesi vielä, että esitys toisi mukanaan uudistuksen, jossa henkilöllisyys rakennettaisiin ensimmäisestä asiointikerrasta alkaen. Digitaalinen henkilöllisyys mahdollistaisi nykyistä helpommin asioinnin viranomaisessa niille ulkomaalaisille, joiden ei ole mahdollista saada suomalaista passia tai henkilökorttia. Tähän liittyen tulee ratkaista, missä asioimisessa tarvitaan vahvaa tunnistautumista ja missä toisaalta riittää heikko tunnistautuminen.

Ulkoministeriö kysyi lisäksi lausunnossaan, aiheuttaako digitaalinen identiteetti henkilötunnuksen myöntämiseen muutoksia ja voisiko jatkossa henkilötunnuksen saada ilman viranomaisvahvistusta.

Keva totesi lausunnossaan, että heillä on pysyvästi ulkomailla asuvia asiakkaita, joilla ei nykyisellään ole mahdollisuutta vahvaan sähköiseen tunnistautumiseen verkkopankkitunnuksilla tai mobiilivahvistuksella, koska näillä henkilöillä ei ole tarvetta suomalaisille pankkipalveluille tai puhelinliittymälle, joihin nykyiset tunnistautumisvälineet on kytketty. Sen vuoksi Keva näkee tärkeänä tarjota myös näille henkilöille tapa vahvaan sähköiseen tunnistautumiseen, jotta he voisivat käyttää Kevan verkkopalveluita.

3.2.8. Alaikäiset

Pääosa alaikäisten kysymyksiin lausunnon antaneista lähestyi asiaa enemmän oikeudellisesta kuin toiminnallisesta näkökulmasta.

Sähköistä asiointia ja henkilöä itseään koskevan asioiden hoitamista tarvitaan erityistapauksissa jo 12 ikävuodesta alkaen, ja käyttötapausten määrä, joissa osallisuutta on oltava henkilöillä itsellään, lisääntyy kohti täysi-ikäisyyttä ja täysivaltaisuutta.

OKM, OPH ja Eläketurvakeskus korostivat alaikäisten mahdollisuutta 12 ikävuodesta ylöspäin saada porrastetusti käyttöönsä vanhemmista riippumaton henkilöllisyyden osoittamisen metodi. Opetushallitus totesi, että ydinidentiteetin käyttämisessä on huomioitava alaikäiset henkilöt siten, että omadata/lompakkoratkaisut ovat yhdenvertaisesti käytettävissä nykyisten tunnistus- ja tunnistuksenvälitysratkaisujen kanssa.

Mehiläisen lausunnossa todettiin, että terveydenhuollon sähköisessä asiointissa nykytilan suurimmat haasteet ovat alaikäisen, sekä ilman suomalaista henkilötunnusta asioivan henkilön sähköisessä tunnistautumisessa.

Sosiaali- ja terveysministeriö halusi erityisesti nostaa esille lausunnossaan, että koska alaikäiset voivat asioida monissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa ilman huoltajan suostumusta, on alaikäisten saatava sekä fyysisessä että sähköisessä asiointissa toimiva tunnistusväline ilman huoltajan suostumusta ja myös huoltajan tietämättä. Jos tunnistus perustuu puhelimeen ladattavaan lompakkoon, on STM:n lausunnon mukaan varmistauduttava alaikäisen mahdollisuudesta ladata lompakkosovellus puhelimeen ilman huoltajan suostumusta. Mikäli tunnistus perustuisi sähköiseen henkilökorttiin, STM totesi, että alaikäisen kortilla on oltava mahdollisuus sähköiseen tunnistukseen.

3.2.9. Siirtymä-aika ja mahdolliset uudet integrointitarpeet

Arviomuistiossa esitetty hanke on ekosysteemihanke, joka vaikuttaa useisiin asiointipalveluihin, ja vaikka se tuottaa paljon uusia mahdollisuuksia tuottaa uudenlaisia asiointipalveluita, sillä on vaikutusta myös nykyisiin asiointipalveluihin. Lausunnoissa nostettiin huoli, että hankkeen aikataulu on kireä, ja selvityksiä ei ehditä tekemään tarpeeksi, jolloin ennakoitavuus käyttöönottopäässä on vaikeaa. Lisäksi siirtymäaikana vanhan järjestelmän ja uuden järjestelmän saumattomaan toimintaan on usean lausujan mielestä kiinnitettävä huomiota. Useissa lausunnoissa (mm. SOK, Verohallinto, Finanssiala ry ja Maanmittauslaitos) esitettiin siirtymävaiheeseen myös riittävän pitkiä siirtymäaikoja, ja suunnitteluun kannustettiin otettavaksi mukaan sellaiset sidosryhmät, joille hanke tuo uutta integrointitarvetta.

3.2.10. Edunvalvonta, puolesta asiointi ja asiointi työtehtävien hoitamiseksi

Vaikka hanke tähtää luonnollisen henkilön asiointiin tehostamiseen erilaisissa asiointipalvelutilanteissa omalla identiteetillään, osassa käyttötilanteita tunnistetaan tarve toisen henkilön avustavaan rooliin tai tarve suorittaa asiointia jonkun toisen henkilön tai yrityksen puolesta. Tämä aiheuttaa hankkeessa tuotettavalle taustajärjestelmälle ja asiointipalvelun suunnitteluun toiminnallisia vaatimuksia.

Useissa lausunnoissa kiinnitettiin huomiota asiointiin työtehtävissä. Kokonaisuutta kommentoivat muun muassa Porin kaupunki ja SPR. Suuri käyttäjäryhmä ovat sellaiset henkilöt, jotka eivät halua liittää pankkiasiakkuuttaan esimerkiksi työtehtäviä hoitaessaan henkilöllisyytensä osoittamiseen lainkaan. Vaikka sama

tunnistusväline kävisi oman asian hoitamiseen ja työtehtävän hoitamiseen, nämä halutaan erottaa toisistaan esimerkiksi siksi, että tunnistuspalvelun tarjoajalle jää tieto molemmista transaktioista ja niiden yhdistämisellä saattaa olla jokin negatiivinen vaikutus.

Edunvalvontatilanteissa puolesta asioinnin tarve nousee alaikäisillä, ja joillakin erityisryhmillä on tarve avustettuun puolesta asiointiin, jossa varsinainen asianomistaja tekee päätökset, mutta toinen henkilö avustaa sähköisen palvelun käytössä. Kysymyksiin kiinnittivät huomiota muun muassa Lapsiasiaainvaltuutettu ja Kehitysvammaisten tukiliitto ry.

Itse käyttäjän valtuuttaminen puolesta asiointiin on hankkeen ulkopuolinen toiminnallisuus, jota jo toteutetaan esimerkiksi Suomi.fi Valtuudet-palvelussa. Tyypillinen käyttötapa on myös yrityksen puolesta asiointi. Tähän kiinnittivät huomiota muun muassa Finanssiala ry, Teknologiateollisuus, Tuomioistuinvirasto, Kanta-Hämeen käräjäoikeus ja Kuntaliitto.

Hanke keskittyy yksityishenkilön henkilötiedon osoittamisen mahdollistamiseen, mutta esimerkiksi Maanmittauslaitos toi esiin, että valtuutettuna toimimista esiintyy myös käyntiasiointitilanteissa. Tällöin valtuus olisi oltava jo digitaalisena todisteena käyttäjän esitettävissä, eikä esimerkiksi Valtuudet-palvelu tue tätä toimintoa vielä.

Rahoitusvakausvirasto toi esiin, että digitaalisen identiteetin kehittämisessä tulee pitää huolta siitä, että puolesta asiointi on helppoa ja mahdollista niin toisen henkilön kuin yrityksen tai esimerkiksi yhdistyksenkin puolesta.

Kehitysvammatuki 57 ry katsoi, että Digi- ja väestötietoviraston pitää luoda digitaalisen lompakon käyttämisessä järjestelmä, jolla toisen henkilön puolesta asioivan henkilön toiminta tehdään läpinäkyväksi ja luotettavaksi.

3.2.11. Yhteistyö julkisen ja yksityisen sektorin kanssa

Arviomuiston toiminnallisessa osassa kommentoitiin myös mahdollista palvelun tuottamisen tapaa ja suunnittelun prosessia. Koska kysymyksessä on sekä yksityisiin että julkisiin asiointipalveluihin vaikuttava hanke, hankkeen suunnitteluun ja toteutukseen esitettiin julkisen sektorin ja yksityisen sektorin yhteistyömalleja. Lisäksi otettiin kantaa hankkeen ratkaisujen hyödyntämiseen tai toteuttamiseen yksityisellä sektorilla.

Maanmittauslaitoksen kommentissa todettiin, että hanke kannattaa tehdä valtiojohtoisesti, mutta yksityisiä partnereita kannattaa harkita osaratkaisuja tuottamaan. Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä, koordinoitua johtamista sekä suunnitelmallisuutta yhteistyöhankkeessa korostivat myös mm. Finanssiala ry, Teknologiateollisuus ry, Jyväskylän Kaupunki sekä Työeläkevakuuttajat TELA ry.

Veikkaus Oy toivoi, että myös digitaalisessa lompakossa mahdollistettavia erilaisia luvituksia tarkasteltaisiin ja edistettäisiin hankkeen edetessä relevanteilta osin myös muiden kuin viranomaisten myöntämien oikeuksien tai lupien osalta.

Kuntaliitto piti tärkeänä, että toteutusten tulee olla riippumattomia asiakas- tai liikesuhteesta.

Tieto Finland Oy totesi, että digitaalisen luottamuksen infrastruktuurien kehittyessä, myös yksityisen sektorin matalamman tason luottamuksen todisteiden tarpeet ja käyttö kasvavat. Lausunnon mukaan näitä yksityisen sektorin todisteita tulee voida myöntää ja käyttää ilman että henkilöllä on valtion myöntämä ja vahvistama digitaalinen ydinidentiteetin todiste jo hallussaan, mikäli se on asiointikontekstissa eri yksityissektorin osapuolille riittävää. Tieto Finland Oy totesi myös, että valtion ydinidentiteetin todiste tulisi voida säilyttää ja esittää yksityisen sektorin lompakkopalveluntarjoajan lompakkopalvelusta. Tieto Finland Oy toi vielä esiin, että digitaalinen identiteetti voi tulevaisuudessa olla hallittu esimerkiksi toisen valtion tai globaalin verkoston tuottamilla mobiiliapplikaatioilla. Lausunnon mukaan tällaiset applikaatiot voivat tulevaisuudessa olla hyväksytyjä myös Suomessa käytettäväksi, jolloin Suomen valtion myöntämä ydinidentiteetti myönnettäisiin jo olemassa olevaan ulkomailla käyttöön otettuun identiteettilompakkoon. Tieto Finland Oy nosti vielä esille tarvetta, että myös yksityisen sektorin toimija voisi myöntää henkilöllisyyden todisteen digitaalisesti, joka saattaisi jatkossa olla riittävä joissain asiointitilanteissa.

Hyvinvointiala HALL:n lausunnossa todettiin, että yksityisillä toimijoilla tulee olla julkisen sektorin toimijoihin verrattuna yhdenvertainen oikeus hyödyntää ydinidentiteettiä ja siihen liittyviä palveluja.

Palvelualojen työnantajat (Palta ry) näkivät tavoiteltavana, että luodaan mahdollisuuksia laajentaa viranomaisen vahvistamien henkilötietojen joukkoa, joka asiointissa voidaan välittää toiselle osapuolelle. Lausunnossa todettiin, että

tavoitteet olisivat saavutettavissa kuitenkin nykyisen tunnistusmarkkinan avulla ja sitä tarpeen mukaan kehittäen.

Pääesikunta lausui, että viranomaisten toiminta ei voi olla täysin riippuvaa kaupallisten toimijoiden tuottamista varmenteista, ja Pääesikunnan mukaan olisi kannatettavaa, että valtio tuottaisi ja ylläpitäisi itse tai ainakin hallinnoisi sähköisiä identiteettejä samalla tavalla kuin passia ja henkilökorttia. Palveluiden tulee olla riippumattomia toisten toimijoiden tai valtioiden tuottamista palveluista tietoturvallisuuden ja huoltovarmuuden varmistamiseksi.

Keskuskauppakamarin mukaan julkisen sektorin tarjoamien digitaalisten palveluiden osalta viranomaisen tulee tarjota kaikille mahdollisuus asioida digitaalisesti. Keskuskauppakamari totesi lausunnossaan lisäksi, että lähtökohtaisesti valtion tulisi toimillaan mahdollistaa, eikä itse toimia palvelun tuottajana. Markkinaehtoisten ratkaisujen tulisi olla ensisijaisia.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin mukaan vaikutukset terveydenhuollon varmennepalveluihin ja sote-ammattilaisten henkilökorttiin pitää huomioida digitaalisen henkilöllisyyden kehittämisessä; tämä on volyymiltään merkittävä henkilöstöryhmä, asia koskee jopa 300 000 sosiaali- ja terveyshuollon ammattihenkilöä, ja on HUS:n arvion mukaan ehkä laajin organisaatiovarmenteen operatiivinen käyttökohde. HUS arvioi muutosten olevan merkittäviä, jos digitaalisen ydinidentiteetin ja identiteettilompakon ajatellaan korvaavan sote-ammattilaisen henkilökortin tai olevan sille vaihtoehto. Tässä asiassa yhdessä terveydenhuollon kanssa toteutetut kokeilut ja teknologiapilotit voisivat HUS:n mukaan auttaa kokonaisuuden hahmottumisessa.

Liikenne- ja viestintäministeriö piti lausunnossaan tärkeänä, että hankkeessa mahdollistetaan digitaalisten lompakkojen ja muiden vastaavien ratkaisujen kehittäminen myös yksityisten toimijoiden toimesta, ja että myös niissä voidaan hyödyntää hankkeessa kuvattua digitaalista todistusta ydinidentiteetin ja henkilön liitoksesta. Vahvan sähköisen tunnistamisen tarjonta on nykyisin valtaosin yksityisen sektorin tuottamaa, ja siksi LVM näkee erittäin tärkeänä, että hankkeessa tehtävät digitaaliseen lompakkoon liittyvät ratkaisut ylläpitävät ja edistävät yksityisen sektorin toimintamahdollisuuksia ja mahdollistavat uudet innovaatiot.

3.2.12. Palvelun käytön kustannukset

Osa lausuntojen kommentteista kohdistui nykyisin tuntemaamme tunnistamiseen palveluna ja näiden transaktioiden myymiseen asiointipalveluille. DVV esitti lausunnossaan, että valtion tulisi tehdä voimakas kannanotto siitä, että jatkossa valtio tuottaa itse saavutettavan sähköisen tunnistamisen ratkaisun julkisen sektorin palveluita varten, eikä maksa sähköisen asiointiin edellyttämästä tunnistamisesta luottamusverkoston toimijoille. Keskuskaupakamari huomautti, että yritykset myös käyttävät palveluissaan edelleen heikkoon tunnistautumiseen perustuvia menetelmiä, mikä voi johtua vahvasta tunnistautumisesta aiheutuvista kustannuksista. Suomen yrittäjät ry. totesi vahvojen tunnistuspalveluiden kustannukset olevan niiden tarjoamiin hyötyihin nähden liian korkeat varsinkin monelle pienemmälle yritykselle.

Siirtyminen monipuolisesti ja digitaalisesti henkilötietojen osoittamiseen sähköisessä asiointissa ja käyntiasioinnissa muuttavat nykyisiä liiketoimintamalleja ja kustannusrakennetta, kuitenkin tuntemamme sähköinen tunnistaminen palveluna säilyy valittavana niille asiointipalveluille, joille se sopii ja riittää palvelun toteuttamiseen. Uuden mallin monipuolisempi rakenne kuitenkin edellyttää, kuten liikenne- ja viestintäministeriö kommentoi, että kustannusvaikutukset kuluttajalle on selvitettävä. Koska kuluttaja voi tunnistautua suoraan, ilman tunnistuspalvelun välissä oloa, laskutus tunnistuspalvelusta ei ole mahdollista näissä tilanteissa. Vastaavasti Ulosottolaitos huomautti, että uusi esitetty toiminnallinen ratkaisu on sinällään kannatettava ja perusteltu, mutta uusi ratkaisu aiheuttanee suuria kustannuksia olemassa olevien palveluiden muuttamiseen uutta toiminnallista ratkaisua vastaamaan. Jyväskylän Yliopisto totesi, että hinnoittelusta tai liiketoimintamalleista ei pitäisi tulla hidasteita digitalisaation etenemiselle.

DVV totesi, että tavoitteena tulisi olla se, että valtion myöntämä digitaalinen henkilöllisyystodistus sekä digitaalinen lompakko tulisi olla kansalaiselle lähtökohtaisesti maksuton. DVV nosti esiin, että vaikutustendarvioinnissa tulisi huomioida myös ratkaisusta aiheutuvat kustannusvaikutukset väestötietojärjestelmän maksullisten tietopalveluiden osalta. Vastaava tarkastelu tulisi suorittaa muidenkin maksullisia tietopalveluita tarjoavien viranomaisten näkökulmasta.

VANE totesi lausunnossaan, että digitaalisen henkilöllisyyden ja siihen liittyvien palvelujen käyttöönotosta ei saa aiheutua ylimääräisiä kustannuksia yksittäisille ihmisille.

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunnossa todettiin, että koska kyseessä on perusedellytys toimia kansalaisena nykyaikaisessa yhteiskunnassa ja sen digitaalisissa asiointipalveluissa, tulisi varmistaa yhdenvertaisuuden toteutuminen. Yksi keskeinen edellytys tälle on digitaalisen identiteetin tarjoaminen maksuttomasti.

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunnossa todettiin, että tunnistuspalveluiden suurena käyttäjänä tunnistuksen kustannukset ovat merkittävä tekijä sosiaali- ja terveydenhuollolle.

3.2.13. Muita poimintoja

Toiminnallisen kuvauksen hyvinä puolina osa lausunnonantajista piti mahdollisuutta jakaa asioivasta henkilöstä vain rajattu joukko tietoja, joiden luovuttamista henkilö voisi itse hallita. Toiminnallisen kokonaisuuden osalta tulee kuitenkin kuvata nykyistä tarkemmin, miten ja millä menetelmillä esimerkiksi nykyiset asiointipalvelut voisivat saada näitä henkilön digitaalisen lompakon kautta välittämiä tietoja osaksi asiointipalveluprosesseja, ja minkälaisia investointeja tai muita muutoksia tämä vaatisi.

Digitaalisen henkilöllisyyden mahdollisuutta toimia virallisena henkilöllisyyttä osoittavana menetelmänä pidettiin myös hyvänä. Erityisesti korostettiin mahdollisuutta nykyistä helpompaan asiointiin henkilöille, joilla ei ole tai jotka eivät voi saada suomalaista passia tai henkilökorttia, mutta kuitenkin asuvat tai asioivat Suomessa.

VANE piti tehtyjä keskeisiä ehdotuksia tarkoituksenmukaisina, kunhan käytännön toteutuksessa huomioidaan eri tavoin toimintarajoitteiset ihmiset niin saavutettavuuden, henkilökohtaisen avun kuin toisen puolesta toimimisenkin osalta. Nykyisessä tilanteessa osa vammaisista ihmisistä on jäänyt toimintarajoitteidensa vuoksi esimerkiksi ilman pankkitunnuksia, jolloin heidän on lähes mahdotonta käyttää digitaalisia palveluja. Tämä siitä huolimatta, että vuoden 2017 alusta tehtiin muutos luottolaitostoimintaa koskevaan lainsäädäntöön (1054/2016), jonka piti mahdollistaa kohtuullisena mukautuksena esim. henkilökohtaisen avun käyttö. Tämän vuoksi ehdotus, jossa ns. ydinidentiteetti ja sen käyttämisen väline erotettaisiin, on kannatettava ja olisi edistysaskel vammaisten ihmisten kannalta.

SDP piti myös perusteltuna, että kuvattu väline olisi mahdollisimman laajasti käytettävissä sähköiseen ja fyysiseen asiointiin. Mahdollisuus myös yksityisissä palveluissa asiointiin on yhtä olennainen osa yhteiskunnassa toimimista. Siksi valtion takaaman välineen on oltava tarjolla myös yksityisissä palveluissa käytettäväksi tunnistamisratkaisuksi.

STTK:n mielestä julkisen ja yksityisen sektorin tiedon turvallisuutta, kuten esim. henkilöllisyyden varmistamisen digitaalisia välineitä, ei voi jättää vapaaehtoisten pelisääntöjen varaan, vaan tässä tarvitaan yksityisyyden turvaavaa ja eettiset periaatteet sisältävää lainsäädäntöä. Muutoin luottamusta kansalaisten ja yritysten tai julkisen sektorin välille on mahdotonta rakentaa. STTK piti tärkeänä varmistaa, että julkisten palvelujen digitalisoinnissa on tarjolla kattavasti myös vaihtoehtoisia palvelukanavia, joiden avulla asiointi voidaan tehdä henkilökohtaisesti. Henkilökohtaisen palvelun tarvetta ei saa aliarvioida, vaan suunnittelussa on oltava alusta lähtien mukana realistinen kuva erilaisista asiakasryhmistä ja heidän palvelutarpeistaan.

Henkilökohtainen palvelu on rakennettava lausunnon mukaan alusta lähtien sisälle kaikkiin digitaalista asiakkuutta tavoitteleviin palvelukonsepteihin, jotta vältytään asiakkaille oikeanlaisen palvelumallin puutteesta johtuvista hankaluuksista ja lisäkustannuksista. Tämä koskee myös digitaalista henkilökorttia. STTK kannatti ulkomaalaisten henkilöiden mahdollisuuksia saada käyttöönsä digitaalinen identiteetti ja hyödyntää sitä asiointissa. Yhtä tärkeää on edistää toimintarajoitteisten kuluttajien digitaalisen identiteetin saanti- ja käyttömahdollisuuksia.

STTK:n mukaan toiminnallisen ratkaisun kehittämisessä on tärkeää, että henkilöllisyys voidaan todeta yhdenmukaisesti erilaisissa asiointikanavissa ja tilanteissa. Toiminnallisena ratkaisuna esitetyn digitaalisen henkilökortin pitäisi olla laajalti käytössä hyödyn saamiseksi asiointitilanteissa ja jatkotyössä pitää arvioida miten digitaalisen henkilökortin käyttöönottoon kannustetaan sen käytön kattavuuden varmistamiseksi kaikissa asiakasryhmissä. Vaihtoehtoisia malleja esimerkiksi ikääntyville pitää arvioida tarkoin ja käyttää sellaisia turvallisia välineitä, jotka eivät edellytä laitteiden fyysistä yhdistämistä.

3.3. Kommentit arviomuistion sisältämästä oikeudellisesta arviosta

3.3.1. Yhdenvertaisuus ja perusoikeudet

Lausunnon antajista iso osa otti kantaa yhdenvertaisuuden ja perusoikeuksien toteutumiseen suhteessa digitaaliseen asiointiin ja palveluihin pääsyn mahdollistamiseen. Digitaalisen henkilöllisyyden saamiseen ja käyttöön liittyvät yhdenvertaisuusnäkökulmat ja niiden mahdollistaminen katsottiin keskeiseksi edistettäväksi asiaksi, joka tulee ratkaista julkisen vallan toimesta. Jatkotyön tavoitteiden osalta korostettiin yhteistyötä erityisryhmien ja yksityisen sektorin kanssa ja erityisesti Tieto Oy piti lausunnossaan keskeisenä asiana sitä, että erityisryhmien tarpeisiin haetaan vastauksia ja etsitään ratkaisuja yhteistyössä yksityisen sektorin kanssa, jotta erityisryhmien tarpeet huomioidaan jatkossa myös yksityisen sektorin palveluissa.

Erityisesti Vammaisfoorumi ry:n lausunnossa huomautettiin, että pääsy digitaalisiin palveluihin tulisi jo nykytilanteessa nähdä itsessään perusoikeuskysymyksenä huolimatta siitä, että fyysiset palvelukanavat ovat yhä käytettävissä viranomaisen näkökulmasta pääasiallisena asiointimuotona. Lausunnossa huomioitiin myös ikäihmisten tarpeet sekä näkökulma siitä, ettei digitaalisen henkilöllisyyden ja siihen liittyvien palveluiden pitäisi ainakaan vaikutuksiltaan lisätä edunvalvonnan tarvetta.

Vammaisfoorumi toi myös esille kielellisten oikeuksien toteutumisen digitaalisten palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden näkökulmasta. Lausunnon mukaan ruotsinkieliseen väestöön kuuluvat vammaiset ihmiset kuuluvat vähemmistön vähemmistöön, minkä vuoksi heillä on erityisen suuri riski syrjäytyä myös digitaalisesta yhteiskunnasta. Myös Saamelaiskäräjät ja Kuntaliitto huomauttivat, että arviointimuistion oikeudellisesta arviosta puuttuu arvio kielellisten oikeuksien toteutumisen kannalta. Tällä hetkellä ei Saamelaiskäräjien arvion mukaan ole tarjolla lainkaan sähköisiä viranomaispalveluita saamen kielellä. Digitaalista henkilöllisyyttä kehittäessä tulee huomioida, että käyttöliittymä ja tunnistautuminen on mahdollista tehdä saamen kielellä. Tämän lisäksi tulisi huomioida saamelaisten vammaisten oikeudet asiointiin omalla kielellä.

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE piti erittäin tärkeänä sitä, että arviomuistiossa on otettu vahvasti esiin perusoikeudet ja yhdenvertaisuuden huomioiminen. VANE kiinnitti erityistä huomiota tilanteisiin, joissa vammaiset ihmiset ovat täysin toimivaltaisia, mutta tarvitsevat kuitenkin välttämättä toisen ihmisen apua, esimerkiksi käsien toimimattomuuden tai hallittavuuden vuoksi, mutta eivät halua missään tapauksessa luovuttaa

toimivaltuuksiaan toiselle henkilölle, kuten henkilökohtaiselle avustajalle. VANE katsoi, että ratkaisuja tulisi ensisijaisesti hakea kaikille sopivan suunnittelun kautta, ei vain yksittäistapauksia koskevilla kohtuullisilla mukautuksilla.

Näkövammaisten liitto ry yhtyi Vammaisfoorumi ry:n sekä Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunnan lausuntoihin, joissa kuvattiin henkilökohtaiseen apuun ja puolesta asiointiin liittyviä erityiskysymyksiä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu piti tärkeänä digitaalisen henkilöllisyyden hankkeen tavoitetta tuottaa yhdenvertaiset edellytykset ja mahdollisuudet jokaiselle hyödyntää digitaalista henkilöllisyyttä yhteiskunnan palveluissa. Yhdenvertaisuusvaltuutettu huomautti, että käyttömahdollisuuksien ulkopuolelle jää ryhmiä esimerkiksi ulkomaalaisuuteen ja puuttuvaan henkilötunnukseen, ikään tai vammaisuuteen liittyvistä syistä. Valtuutettu katsoo erittäin tärkeäksi, että ongelmaan löydetään ratkaisuja pikaisesti.

Lapsiasiavaltuutettu piti digitaalisen henkilöllisyyden ja sähköisen tunnistautumisen kehittämistä tärkeänä. Lapsiasianvaltuutettu katsoo että, ilman saavutettavia, toimivia ja turvallisia menettelyitä digitaalisten palvelujen käyttö on kansalaisille mahdotonta ja pahimmillaan seurauksena voi olla yhteiskunnan ulkopuolelle syrjäytyminen. Lapsiasiavaltuutettu myös korosti lapsien oikeuksien näkökulmaa ja sitä, että myös lapsille tulee taata digitaalinen henkilöllisyys ja sitä kautta oikeus käyttää yhteiskunnan palveluja digitaalisesti heidän ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.

Oikeuskanslerinviraston Apulaisoikeuskanslerin lausunnon mukaan julkisen hallinnon kaikille tarjoama ratkaisu on tärkeä perustuslain 2 §:n 2 momentissa tarkoitetun osallistumisoikeuden turvaamisen kannalta. Apulaisoikeuskanslerin käsityksen mukaan julkisessa hallinnossa digitaalisia palveluita tarjotaan nykyään niin laajalti, että julkisen hallinnon velvoite tarjota palveluiden käyttäjille yksityisistä yrityksistä riippumaton keino tunnistautua palveluissa on perustuslaissa turvattujen osallistumisoikeuden, yhdenvertaisuuden ja hyvän hallinnon toteuttamiseksi vahvistunut.

SAK ry lausui digitaalisten palvelujen saatavuuden ja edullisuuden edistävän kansalaisten yhdenvertaisuutta. SAK toi myös esiin sen, ettei maahanmuuttajilla välttämättä ole henkilötunnusta, joten sähköisten järjestelmien tunnistautumispalveluiden käyttäminen tai pankin verkkotunnusten saaminen on käytännössä hankalaa, jopa mahdotonta joskus. Edelleen SAK huomioi myös

käyntiasioinnin merkityksen ja mahdollistamisen jatkossakin digitaalisten palvelujen rinnalla.

Kehitysvammaisten tukiliitto ry katsoi lausunnossaan, että pääsy digitaalisiin palveluihin tulisi jo nykytilanteessa nähdä itsessään perusoikeuskysymyksenä huolimatta siitä, että fyysiset palvelukanavat ovat yhä käytettävissä viranomaisen näkökulmasta pääasiallisena asiointimuotona. Kehitysvammaisten tukiliitto lisäksi korosti vammaisten henkilöiden erilaisten toimintarajoitteiden huomioimista digitaalisen ydinidentiteetin ja siihen liittyvien palveluiden kehittämisessä. Palveluiden kehittämisen tulisi nojata YK:n vammaisyleissopimuksen 2 artiklassa tarkoitettuun kaikille sopivaan suunnitteluun, ei palveluihin mahdollisesti tehtäviin kohtuullisiin mukautuksiin ja niiden mahdollistamiseen. Digitaalisen henkilöllisyyden ja siihen liittyvien palveluiden kehittämisen yhteydessä on lainsäädännön tasolla varmistettava se, että eri tavoin toimintarajoitteiset henkilöt voivat käyttää digitaalisia palveluita yhdenvertaisesti ja saada tähän tarvittavaa apua ja tukea.

Eläkeläisliittojen etujärjestöt EETU ry ja Kehitysvammaatuki 57 ry ottivat kantaa edunvalvontatilanteisiin. Eläkeläisliittojen etujärjestöt ry katsoi lausunnossaan yhdenvertaisuuden olevan tärkeää edunvalvonnan asiakkaille luotaessa digitaalinen identiteetti viranomaiskäyttöön. Uuden digitaalisen henkilökortin tulisi huomioida edunvalvonnan monipuolisuus, kuten syyt edunvalvonnalle, sekä itsemääräämisoikeuden rajat. Eläkeläisliittojen etujärjestöt lisäksi lausui, että digitaalinen identiteetti voitaisiin ottaa huomioon edunvalvontasopimuksissa, jolloin niihin kirjattaisiin sähköisen asioinnin oikeudet ja velvollisuudet.

Myös Jyväskylän yliopisto sekä Finanssiala ry katsoivat valtion tarjoaman digitaalisen todistuksen henkilöllisyydestä olevan yhdenvertaisuus- ja perusoikeusnäkökulmasta perusteltu. Yliopiston näkemyksen mukaan digitalisoituvassa maailmassa ei ole kohtuullista, että henkilöllisyyden todistaminen olisi mahdollista vain solmimalla asiakassuhde yksityiseen palveluntarjoajaan kuten pankkiin tai mobiilioperaattoriin. Myös Finanssiala ry:n mukaan kaikille saatavilla olevan tunnistusvälineen tarjoaminen soveltuisi luontevasti valtion tehtäväksi.

Suomen Asianajajaliitto sekä ulkoministeriö toivat lausunnoissaan esille erityisesti vanhuuden tai terveydentilan vuoksi rajoitetun toimintakyvyn omaavien henkilöiden oikeudet ja niiden huomioimisen erityisesti käyttöliittymän suunnittelussa. Asianajajaliitto toi esille myös teknisen toteutuksen valitsemisen niin, että taloudellisesti heikossa asemassa olevien oikeudet palvelun käyttöön ja pääsyyn

turvataan. Yhdenvertaisuus toteutuu erityisesti niin, että maksukynnyksiä ei ole ja tunnistautumiseen on tehokkaita, toimivia välineitä, joita voidaan käyttää ilman omassa omistuksessa olevia moderneja teknisiä laitteita. Asianajajaliitto kiinnitti huomiota myös oikeusvaltioperiaatteeseen. Liiton näkemyksen mukaan hankkeen tavoite tuottaa yhdenvertaiset edellytykset ja mahdollisuudet jokaiselle hyödyntää digitaalista henkilöllisyyttä yhteiskunnan palveluissa ja luoda mahdollisuuksia laajentaa viranomaisen vahvistamien henkilötietojen joukkoa, joka asiointissa voidaan välittää toiselle osapuolelle, on kannatettava ja keskeisenä myös oikeusvaltioperiaatteen toteutumisen osalta.

Tuomioistuinvirasto huomautti, ettei perusoikeusosiossa digitaalisen henkilöllisyyden ratkaisua ole arvioitu perustuslain 10 §:n 1 momenttia vasten. Tämän lisäksi olisi huomioitava myös EU:n perusoikeuskirja 7 ja 8 artiklat.

Helsingin hallinto-oikeus piti tärkeänä sitä, että eri ihmisryhmille tarjotaan yhdenvertaisesti pääsy digitaalisiin palveluihin ja mahdollisuus ottaa osaa digitaaliseen yhteiskuntaan. Helsingin hallinto-oikeus kuitenkin totesi, ettei sen toiminnan näkökulmasta ole akuuttia tarvetta toisenlaiselle digitaalisen tunnistautumisen järjestelmälle.

3.3.2. Julkisen vallan käyttö ja julkinen hallintotehtävä

Osa lausunnon antajista koki perusteltuna näkemyksen siitä, että valtiolla tulisi olla nykyistä vahvempi velvollisuus huolehtia siitä, että jokaisella on mahdollisuus päästä sähköisiin asiointipalveluihin ja saada digitaalinen identiteetti. Vahva sähköinen tunnistaminen ja sen suhde julkiseen hallintotehtävään katsottiin perustelluksi uusien digitaalisten palvelujen järjestämisen velvoitteiden myötä. Osa lausunnonantajista taas koki, ettei aiempaa perustuslakivaliokunnan tulkintaa vahvan sähköisen tunnistamisen markkinaehtoisesta toiminnasta tulisi haastaa.

Jyväskylän yliopisto katsoi, ettei digitalisoituvassa maailmassa ole kohtuullista, että henkilöllisyyden todistaminen olisi mahdollista vain solmimalla asiakassuhde yksityiseen palveluntarjoajaan kuten pankkiin tai mobiilioperaattoriin. Julkisen sektorin tarjoaman tunnistusvälineen tulee olla teknisesti käyttökelpoinen ja kustannuksiltaan kilpailukykyinen. Yliopiston näkemyksen mukaan nykyinen DVV:n myöntämä kansalaisvarmenne ei täyttäisi näitä ehtoja. Yliopisto totesi, että arviomuistiossa esitetty johtopäätös siitä, että digitaalinen todistus henkilöllisyydestä on julkisen vallan käyttöä ja rinnastuu passin tai henkilökortin myöntämiseen, on hyvin perusteltu.

Ruokavirasto lausui, että luotettava viranomaistoiminta edellyttää myös vastaavasti sitä, että asiakkaalla on julkisen vallan takaama identiteetti, ja että asiakas tunnustetaan luotettavasti ennen kuin tehdään asiakkaan oikeuksiin ja etuihin vaikuttavia päätöksiä. On luonteva kehityskulku, että viranomaisen itse tarjoaa fyysiselle tunnistusvälineelle myös digitaalisen vastineen. E erityisen kannatettavana Ruokavirasto piti arviota siitä, ettei digitaalisen identiteetin muodostamista ja siihen liittyvän tunnistusvälineen myöntämistä voida jättää markkinoiden hoidettavaksi, vaan nämä tehtävät tulee nähdä julkisen vallan käyttönä. Myöskään SDP:n puoluetoimiston näkemyksen mukaan digitalisaatiokehityksen myötä vahvaa sähköistä tunnistamista ei voida jättää pelkästään markkinatoimijoista riippuvaiseksi, vaan julkisen vallan on turvattava tähän kaikille mahdollisuus.

Maanmittauslaitos totesi, että yhteiskunnan ja julkisten palvelujen yhä digitalisoituessa valtion on taattava, osallistumisoikeuden puitteissa, kaikille mahdollisuus toimia sähköisessä toimintaympäristössä. Viranomaisten on tuotettava, digipalvelulain nojalla, kansalaisille mahdollisuus asioida viranomaisten kanssa sähköisten asiointipalveluiden kautta. Maanmittauslaitoksen arvion mukaan tähän kokonaisuuteen kuuluisi, että tunnistautumista näihin palveluihin ei voida jättää sen varaan, että kansalaisella on yksityiseltä taholta hankittu tunnistusväline. Maanmittauslaitoksen mukaan mobiilihenkilökortti olisi luonteva ja perusteltu jatko sille, että valtio vastedes takaa kaikille mahdollisuuden käyttää viranomaisten lakisääteisiä sähköisiä asiointipalveluja.

Finanssiala ry katsoi, että fyysisen henkilön yhdistäminen VTJ:stä ilmenevään ydinidentiteettiin tunnistustapahtumassa henkilöllisyyttä osoittavien asiakirjojen myöntämisen yhteydessä on poliisin lakisääteinen perustehtävä. Finanssiala ry:n näkemyksen mukaan esitetty tulkinta, että ydinidentiteetin osoittavan digitaalisen todisteen myöntämisessä on kyseessä edellä mainitulle hallintotoiminnalle rinnakkainen toiminto, on oikeaan osuva. Kuitenkin Finanssiala ry huomautti, että myönnettäessä digitaalinen identiteetti olemassa olevien vahvan sähköisen tunnistuksen välineitä käyttäen yksityisen sektorin toimijan tekemän ensitunnistuksen perusteella, ei tulkinta hallintotoiminnasta olisi yhtä suoraviivainen.

Traficom kiinnitti huomiota siihen, että arviomuistiossa sähköisen tunnistuspalvelun perusteleminen luonteeltaan julkiseksi hallintotehtäväksi ei vaikuttaisi täysin johdonmukaiselta. Traficom:n näkemyksen mukaan muistion tulkintaperustelu näyttäisi kuvaavan pikemminkin tosiasiallista hallintotoimintaa palveluketjussa, johon kuuluvat väestötietorekisteri, julkishallinnon sähköinen

asiointipalvelu ja käyttäjän asiointipalvelussa käyttämä sähköinen tunnistusväline. Henkilöiden perusrekisteröinti on selkeästi oikeuksia luova julkishallinnon tehtävä, mutta tätä henkilöllisyyttä on voitava käyttää myös yksityisen sektorin sähköisissä palveluissa eikä se siten rajoitu vain julkishallintoon. Traficom totesi julkisen hallintotehtävän perusteeksi jäävän julkisen sektorin oman sähköisen palvelun ja siinä tarvittavan sähköisen tunnistamisen yhteys.

Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom katsoi, että valtion tunnistusvälinettä on pidettävä luonteeltaan taloudellisena toimintana. FiCom kuitenkin totesi, mikäli valtion tunnistusvälinettä joltain osin olisi pidettävä julkishallinnollisena tehtävänä, tunnistusvälinettä koskeva taloudellinen toiminta voidaan joka tapauksessa erottaa julkisen vallan käytöstä. Lausunnossa huomioitiin edelleen se, että valtion tunnistamispalvelu ei liity luonteeltaan, tavoitteiltaan ja siihen sovellettavilta säännöiltään valtion muun kuin taloudellisen toiminnan, eli tässä tapauksessa lähinnä digitaalisen identiteetin muodostamisen, toteuttamiseen. Valtiolla ei nykysääntelyn mukaan ole lakisääteistä velvollisuutta tarjota valtion tuottamaa sähköistä tunnistusvälinettä. Myöskään se, että tunnistusvälineestä säädettäisiin laissa jälkikäteisesti, kun tunnistamisen markkinat ovat jo syntyneet, ei Ficomin näkemyksen mukaan muuttaisi sen luonnetta taloudellisesta toiminnasta julkisen vallan käyttämiseksi.

3.3.3. Kilpailu- ja valtioneuvoston arvio

Lausunnon antajien näkökulmat vaihtelivat paljon valtion roolista tulevaisuuden tunnistusmarkkinoilla. Suuri osa niistä lausunnonantajista, jotka ovat ensisijaisesti tunnistuspalvelujen hyödyntäjiä, pitivät perusteltuna valtion roolin muuttamista nykyisestä ja erityisesti asiakkuudesta riippumattomassa sähköisen henkilöllisyyden osoittamisessa. Ne lausunnon antajat, jotka tarjoavat nykyisen tunnistusmarkkinan tunnistus- tai tunnistuksen välityksen palveluja, suhtautuivat valtion roolin muuttamiseen kahtalaisesti. Erityisesti mobiilioperaattorit ja FiCom ry pitivät valtion roolin kasvattamisesta merkittävänä markkinahäiriönä ja monelta osin myös kiellettynä valtioneuvoston tukena. Toisaalta esimerkiksi Nordea piti esitystä erittäin kannatettavana. Useat lausunnon antajat totesivat, että jatkotyössä tulisi nykyistä tarkemmin arvioida valtioneuvoston- ja kilpailuoikeudellisia kysymyksiä liittyen valtion välineen hyödyntämiseen yksityisillä markkinoilla. Liikenne- ja viestintäministeriö toi myös esiin sen, että jatkotyössä olisi vielä hyvä selvittää nykyistä laajemmin arviomuistiossa esitetyn ratkaisun vaikutuksia nykyiseen vahvan sähköisen tunnistamisen markkinaan ja sen toimijoihin. Sisäministeriö yhtyi arviomuistiossa esitettyyn näkemykseen siitä, että valtion takaaman ydinidentiteetin muodostaminen digitaalisessa muodossa olisi julkisen vallan käyttöä eikä siihen pitäisi liittyä riskiä siitä, että sitä pidettäisiin taloudellisena toimintana.

Työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan hankkeen taustalla vaikuttavan EU:n sisämarkkinalainsäädännön nykytilan analyysi on kattavaa. Tunnistamispalvelua voidaan pitää tietyin reunaehdoin julkisen vallan käyttöön erottamattomasti liittyvänä taloudellisena toimintana, jolloin toimintaa harjoittavan yksikön tuki ei muodostasi SEUT 107(1) artiklan tarkoittamaa valtiontukea. TEM totesi, että julkisiin palveluihin rajoitettuna riskiä siitä, että tunnistamispalvelua pidettäisiin taloudellisena toimintana, voidaan pitää vähäisenä. TEM lisäksi katsoi, että hankkeen edetessä ja myös yksityisellä sektorilla hyödynnettävien ratkaisujen tarkentuessa, on tehtävä vielä erikseen erityisesti valtiontuki- ja kilpailuoikeudellinen arvio näiden ratkaisujen osalta.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto suhtautui lähtökohtaisesti myönteisesti siihen, että valtio vastaisi jatkossa selkeästi digitaalisen ydinidentiteetin luomisesta ja että valtio myöntäisi todistuksen ydinidentiteetin ja henkilön liitoksesta edelleen erilaisissa digitaalisissa lompakoissa käytettäväksi. Valtion luoma digitaalinen henkilökortti ei todennäköisesti vaikuttaisi markkinoiden toimintaan. KKV kuitenkin kehotti vielä harkitsemaan mahdollisuutta, että digitaalisen henkilökortin voisi tallentaa myös muuhun kuin valtion tuottamaan digitaaliseen lompakkoon. KKV myös huomautti, ettei arviomuistion perusteella ole selvää, miksi valtion on tarpeen luoda oma digitaalinen lompakko. KKV katsoo, että valtion tuottaman digitaalisen identiteetin muodostamiseen ja käyttöönottoon näyttää voivan sisältyä sekä ei-taloudellista toimintaa että markkinoille suuntautuvaa taloudellista toimintaa. KKV:n arvion mukaan hankkeen markkinavaikutuksien kannalta keskeistä on erityisesti se, miltä osin suunnitellun valtion ratkaisun käyttöönotto korvaisi nykyisin markkinaehtoisesti tarjottavia vahvan sähköisen tunnistamisen palveluita tai muita markkinaehtoisia palveluja yhtäältä valtion asiointipalveluissa, ja toisaalta yksityisissä asiointipalveluissa. Yhteenvedon KKV toteaa, että ehdotetuilla muutoksilla voi olla merkittäviä vaikutuksia nykyiseen sähköisen tunnistamisen toimintakenttään. Valtion tulee suunniteltua ratkaisua valmistellessaan varmistua siitä, ettei digitaalisen identiteetin käyttöönotto estä tai vääristä kilpailua varmenteiden ja/tai tunnisteen tarjonnan markkinoilla tai muilla relevanteilla markkinoilla.

Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto, FiCom ry otti laajasti kantaa arviomuistiossa tehtyyn valtiontuki- ja kilpailuoikeudellisiin kysymyksiin. FiCom oli lisäksi teettänyt erillisen selvityksen Asianajotoimisto Krogeruksella, jossa yhtä lailla arvioitiin hankkeen suunnitelmia suhteessa valtiontuki- ja kilpailuoikeudellisiin arvioihin. FiComin oikeudelliseen analyysiin yhtyivät lisäksi Elisa Oyj, Telia Finland Oyj sekä Palvelualojen työnantajat Palta. Yhtä lailla DNA Oyj lausui arviomuistiossa esitettyjen toimien olevan kilpailulainsäädösten vastaisia.

FiComin lausunnon mukaan, koska arviomuistiossa esitetyt vaihtoehtoja tulisi pitää taloudellisena toimintana joko kokonaisuutena tai ainakin siltä osin kuin toiminta kattaa tunnistusvälineen luomisen ja sen kautta tapahtuvan tunnistamisen julkisen sektorin asiointipalvelussa, sisältyy vaihtoehtoihin merkittävä riski kielletystä valtiontuesta. Valtion tunnistusvälineen luominen antaisi valtion tunnistusvälineen tuottavalle ja tarjoavalle toimijalle valikoivan taloudellisen edun, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua markkinoilla. Lausunnossa esitetyn arvion mukaan olisi selvää, että nykyisten maksullisten tunnistamisvälineiden rinnalle valtion varoilla kehitetty, asiointipalvelulle ja mahdollisesti myös kuluttajille maksuton tunnistamisväline vääristäisi tai uhkasi vääristää kilpailua markkinoilla, ja heikentäisi merkittävästi yksityisten toiminnanharjoittajien toimintaedellytyksiä markkinoilla. Lisäksi FiCom katsoo, että todennäköisesti suunnitellussa mallissa täyttyvät myös muut SEUT 107 artiklan 1 kohdan mukaiset kumulatiiviset edellytykset.

FiComin lausunnossa otettiin kantaa myös uhkaan siitä, että digitaalisen identiteetin hyödyntämisen seurauksena olisi määräävän markkina-aseman syntyminen ja mahdollisesti saalistushinnoittelu. Riski yksityisten toimijoiden poissulkeutumisesta vahvan sähköisen tunnistamisen markkinoilta on FiComin lausuman mukaan ilmeinen. FiComin näkemyksen mukaan arviomuistiossa esitetyt haasteet eivät ole sellaisia, että niiden voitaisiin katsoa edellyttävän valtion tuloa markkinoille omalla tunnistusvälineellään. Lausunnossa myös todetaan, että valtion tunnistamisvälineen taustalla olevat tavoitteet toteutuvat jo pääsääntöisesti nykyisessä luottamusverkostoon perustuvassa markkinaehtoisessa toiminnassa. Tarvittaessa valtion olisi mahdollista asettaa nykyisille tunnistusvälineille helppokäyttöisyysvaatimuksia ja pyrkiä edistämään ongelmien ratkaisemista markkinaehtoisten toimijoiden kautta.

Osa lausunnon antajista puolsi vahvasti hankkeen taustalla olevia kilpailu- ja valtiontukioikeudellisia arvioita siitä näkökulmasta, että valtiolla tulisi olla nykyistä vahvempi rooli myös tarjota vahvaa sähköistä tunnistusvälinettä. Ruokaviraston näkemyksen mukaan näyttäisi täysin perustellulta, että kansalaisille voidaan tarjota viranomaisasiointiin tunnistusvälinettä, joka ei ole nykyiseen tapaan riippuvainen kaupallisten tunnistusvälityspalvelun tarjoajien toiminnasta, johon liittyvät väistämättä yritystoiminnan lainalaisuudet kuten voiton tavoittelu. Myös Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue, puoluehallitus katsoi, että julkisen palvelun tarjoaminen ei ole kilpailuoikeudellisessa mielessä taloudellista toimintaa, eikä EU:n kilpailuoikeudesta ole löydettävissä normia, joka estäisi tällaisen tai muunkaan julkisen palvelun tarjoamisen sillä perusteella, että vastaavissa palveluissa harjoitetaan liiketoimintaa. Suomen sosiaali ja terveys ry SOSTE totesi, että julkisen vallan tulee turvata kaikille mahdollisuudet ja välineet sähköiseen

asiointiin osallistumisoikeuksien, hyvän hallinnon ja yhdenvertaisuuden nimissä. Näin tehdessään valtio ei pyri harjoittamaan voittoa tuottavaa toimintaa, vaan suorittaa väestöään kohtaan tärkeää yhteiskunnallista tehtävää.

3.3.4. Tietoturva ja tietosuoja

Useat eri lausunnon antajat lausuivat, että lainsäädännössä tulisi ottaa kantaa riittävän tietosuojan ja tietoturvan toteutumiseen. Lausunnon antajista erityisesti Hyvinvointiala HALI, Helsingin hallinto-oikeus, Suomen metsäkeskus, DVV, oikeusministeriö, Traficom, Poliisihallitus, Suomen Akatemia, Tuomioistuinvirasto, Kanta-Hämeen kärjäoikeus, Keskusrikospoliisi sekä Porin kaupunki totesivat, ettei arviomuistiossa ole käsitelty digitaaliseen identiteettiin ja sähköiseen tunnistautumiseen liittyviä tietoturvaongelmia ja mahdollisia riskejä. DVV totesi, että henkilötietojen tietoturvallinen käsittely on edellytys toimiville palveluille sekä sille, että ne tulevat käytetyiksi luotettavina palveluina. Tietoturvan näkökulmasta lausuvat organisaatiot katsoivat henkilötietojen käsittelyn olevan aihekokonaisuus, jota tulisi arvioida syvällisesti jatkossa, sekä pystyä realistisesti mallintamaan uhkia myös teknisessä mielessä. Liikenne- ja viestintäministeriö piti erittäin tärkeänä, että hankkeessa sitoudutaan sähköisen asiointin turvallisuuden edistämiseen myös jatkossa niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla.

Osa lausunnon antajista katsoi digitaalisen identiteetin toisaalta edistävän tietoturvaa ja toisaalta aiheuttavan riskin henkilötietojen väärinkäytöksille, mikäli tietoturvan toteutumista ei riittävällä vakavuudella huomioida. Erityisesti Poliisihallitus, Tuomioistuinvirasto, Verohallinto sekä Keskusrikospoliisi nostivat esiin huolensa kasvavasta verkko-rikollisuudesta, johon usein liittyy myös identiteettivarkaudet. Arviomuistiossa esitetyt toimet katsottiin parantavan tilannetta siltä osin, että on tärkeää tarjota vahvoja tunnistustapoja vaihtoehdoiksi heikkojen tunnistustapojen tilalle. Keskusrikospoliisi kuitenkin katsoi, että tietoturva-arvioinnin puutteesta johtuen on mahdotonta arvioida tarkasti, millaisia riskejä hankkeeseen liittyy erityisesti identiteettivarausten osalta. Tietoturvan näkökulmasta lausunnon antajien mielestä olisi päästävä eroon henkilötunnuksen käyttämisestä tunnistustarkoituksessa.

Tietosuojaan liittyvien kysymysten osalta Tietosuojavaikuttetun toimisto lausui, että sääntelyssä tulisi ottaa kantaa ainakin viranomaisten tehtäviin, tietojen käsittelyyn, tuotettavaan palveluun ja sen käytettävyyteen erilaisissa asiointitilanteissa. Erityisesti olisi myös huomioitava ne tunnistamisen luotettavuutta ja turvallisuutta koskevat edellytykset, jotka on kansallisesti sisällytetty tunnistuslakiin. Myös DVV totesi, että rekisterinpitäjien näkökulmasta tulisi erityisesti arvioida, miten rekisterinpitäjät toteuttavat niille tietosuojalainsäädännössä asetetut vastuunsa ja

mitä eroja itsehallitun identiteetin malli toisi niiden velvollisuuksiin. Sekä rekisterinpitäjien, että palveluntarjoajien kannalta ratkaisut, joissa tietosuojalainsäädännöstä tulevat velvollisuudet eivät olisi täysin selviä, voisivat rajoittaa ratkaisun käyttöönottoa liian vaikeaselkoisena. Sisäministeriö piti tärkeänä, että tiedon jäljitettävyyteen ja väärinkäytöksen mahdollisuuteen kiinnitetään henkilötietojen suojan lisäksi jatkovalmistelussa vielä huomiota.

Arviomuistiossa tulevaisuuden skenaariona esitetty itsehallittava identiteetti koettiin useassa eri lausunnossa vaativan vielä tarkempaa analyysia. DVV katsoi, että rekisterinpitäjien näkökulmasta tulisi erityisesti arvioida, miten rekisterinpitäjät toteuttavat niille tietosuojalainsäädännössä asetetut vastuunsa ja mitä eroja itsehallitun identiteetin malli toisi niiden velvollisuuksiin. Se, että henkilöä koskevat tiedot itsehallittavan identiteetin järjestelmään tulisivat käyttäjältä itseltään, ei poista rekisterinpitäjän vastuuta toteuttaa sellaista etukäteistä informointia, johon se olisi velvoitettu myös muussa toimintamallissa.

Oikeusministeriö, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Kuntaliitto, sisäministeriö, Opetushallitus ja Ruokavirasto totesivat, että jatkovalmistelun yhteydessä tulisi kiinnittää huomiota käsittelyn oikeusperustaan, erityisesti suostumukseen perustuvaan käsittelyyn. Oikeusministeriö huomautti, ettei viranomainen lähtökohtaisesti voi käsitellä henkilötietoja suostumuksen perusteella. Perustuslakivaliokunta on katsonut perusoikeusrajoituksen kohteeksi joutuvan henkilön suostumuksella voivan sinänsä olla merkitystä valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa, mutta pitänyt tällaista sääntelytapaa kuitenkin ongelmallisena ja korostanut suurta pidättyväisyyttä suostumuksen käyttämisessä perusoikeuksiin puuttumisen oikeutusperusteena. Ruokavirasto nosti esiin kysymyksen siitä, miksi henkilön pitäisi kategorisesti hallinnoida tietojensa jakamista itse nykyistä laajemmin. Riskinä omien tietojen hallinnoinnissa voi tulevaisuudessa olla nykyistä laajempien henkilötietojoukkojen kerääminen erilaisiin palveluihin. Suomen Asianajajaliitto katsoi, että henkilötietojen käsittelyn ja tietosuojan kannalta sähköisen identiteettiin liittyvän palvelun suunnittelu tulisi rakentaa niin, että palvelua käyttävän henkilön ei tarvitse ilman omaa suostumusta luovuttaa henkilötietojaan tarpeettomasti mobiililomapakosta eikä palveluun liity kolmansia osapuolia, jolle valuu henkilötietoja palvelun käyttämisen yhteydessä.

Maahanmuuttoviraston näkemyksen mukaan digitaalisen identiteetin tulisi olla pysyvä ja useammalla identiteetillä esiintyminen tulisi kaikin mahdollisin keinoin pyrkiä estämään. Maahanmuuttovirasto totesi, että digitaalisen identiteetin kytkeminen biometriaan olisi varsin tehokas keino estää moni-identiteettejä. Maahanmuuttovirasto edelleen kannattaa, että ulkomaalainen voisi saada

biometrian tukemana luotettavan sähköisen identiteetin asiakkuutensa varhaisessa vaiheessa.

3.3.5. Tiedonhallinta

Tiedonhallinnan osalta osa lausunnon antajista kiinnitti huomioita erityisesti tietojen luovutukseen rajapintojen avulla ja yleisesti tarpeeseen selkeyttää tiedonhallintaan liittyviä kysymyksiä jatkossa nykyistä laajemmin. Osa lausunnon antajista katsoi tiedon liikkuvuuden osalta olennaista olevan se, että tieto kysytään vain kerran, eikä muodosteta samoihin tietoihin pohjautuvia rekisterikonaisuuksia useille eri toimijoille.

KKV totesi, ettei muistiosta käy selkeästi ilmi, millaisia tietoteknisiä, toiminnallisia tai tiedon hallintaan liittyviä muutoksia digitaalisen identiteetin toteuttaminen ja käyttöönotto konkreettisesti edellyttävät, ja minkälaisia vaikutuksia näillä muutoksilla olisi tunnistus- ja varmennepalvelujen markkinoiden toimintaan. Edelleen sisäministeriö huomautti, ettei arviomuistiossa ole tehty oikeudellista arvioita laajempien tietojen osoittamiseen käytettävästä lupalompakosta eikä arvioita näiden ratkaisujen edellyttämistä tiedonhallintaan ja luovuttamiseen liittyvistä kysymyksistä.

Eryteisesti DVV katsoi arviomuistion tiedonhallintaa käsittelevä osuuden olevan suppea ja sen perusteella lainsäädäntöön tulevia muutoksia on vaikea arvioida. DVV totesi, ettei arviomuistiossa ole otettu kantaa siihen, kuinka voitaisiin välttää päällekkäisiä tiedonsiirtoja ja jakamisia tilanteissa, joissa rekisterinpitäjä siirtää toiselle rekisterinpitäjälle henkilötietoa, vaikka rekisteröity olisikin jo itse näin tehnyt. Tulisikin pohtia, voiko ylimääräinen tiedonsiirto aiheuttaa tietoturvauhkia ja miten tiedon minimoinnin periaate toteutuu. Tähän liittyen olisikin tarpeellista arvioida, olisiko tämänkaltaisille tilanteille rakennettavissa teknisiä ratkaisuja estämään ylimääräisiä tiedonsiirtoja jo ennen kuin rekisterinpitäjä siirtää niitä toiselle.

Eläketurvakeskus toi esille näkemyksen tiedonhallintalain suhteesta erityissääntelyyn. Työntekijän eläkelain 210 §:ssä on tiedonhallintalakia vastaava säännös työeläkejärjestelmän rekistereissä olevien tietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden avulla. Säännöstä sovelletaan työeläkealalla tiedonhallintalain rajapintasäännösten sijaan. Mikäli hankkeen toteutuksen lopputuloksena rajapintoja pitäisi pystyä laajemmin avaamaan myös yksityisille toimijoille, pitäisi tätä asiaa jatkovalmistelussa selvittää tarkemmin. Myös Nordea katsoi, että tarkasteltaessa sähköisen asioinnin ratkaisuja, jotka mahdollistavat

digitaalisen henkilöllisyyden hyödyntämisen yksityisen sektorin palveluissa, tulisi tarkemmin selvittää tiedonhallintaprosessia liittyen välitettäviin henkilötietoihin.

Opetushallitus katsoi, että eri hankkeiden tulokset on syytä arvioida kokonaisuutena ja koota niistä tulokset ja johtopäätökset jatkokäsittelyyn ja toteutettavaksi. Opetushallituksen näkemyksen mukaan myös tietojen yhteismitallisuuden, käsitteiden yhdenmukaisuuteen ja tietojen liikkumiseen liittyen olisi tarpeen rakentaa semanttinen yhteentoimivuus, kansallinen käsitelmä ja tietoarkkitehtuurinpelisäännöt. Näillä toimenpiteillä eri tieto olisi yhteismitallisesti käytettävissä henkilön tarpeisiin sovellettuna ja ymmärrettävässä muodossa kontekstista riippumatta ja henkilö pystyisi yhdistelemään ja luvittamaan muita julkisissa rekistereissä ja tietovarannoissa olevia tietojaan, ei pelkästään identiteettiä tai sen osia.

3.3.6. Henkilöllisyysasiakirjojen sääntely

Osassa lausunnoissa kiinnitettiin huomiota tarpeeseen säädellä henkilöllisyyden osoittamisesta lain tasolla nykyistä laajemmin. Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan olisi kannatettavaa, että selvitetäisiin tarvetta yleistasoiselle sääntelylle henkilöllisyyden osoittamisesta erilaisissa tilanteissa. Tämä selkeyttäisi arviointia siitä, mikä olisi riittävää henkilöllisyyden osoittamiseksi.

Sisäministeriö otti lausunnossaan kantaa mobiilihenkilökortin suhteeseen henkilökorttilakiin. Sisäministeriö kannattaa, että kaikista henkilökorttilain mukaisista henkilökorteista olisi mahdollista saada digitaalinen versio. Mobiilihenkilökortti ei tällöin olisi erillinen henkilökortin tyyppi, vaan vaihtoehtoinen alusta, jolla myönnetty henkilökortti, alaikäisen henkilökortti tai väliaikainen henkilökortti olisi käytettävissä. Myös tässä tapauksessa mobiilihenkilökortin asema henkilöllisyyttä osoittavana asiakirjana johtuisi henkilökorttilaista. Tässä vaihtoehdossa mobiilihenkilökortti olisi sidoksissa kunkin henkilökortin voimassaoloaikaan ja se voitaisiin myöntää enintään viideksi vuodeksi. Sisäministeriön näkemyksen mukaan selkeintä olisi, kun mobiilihenkilökortille luotaisiin juridisesti rinnakkainen asema fyysisen henkilökortin kanssa.

Nordea katsoi, että tulisi arvioida suunnitellun toiminnan suhdetta luottamusverkostoon. Mikäli mobiilihenkilökortti vertautuisi luotettavuudeltaan passiin ja henkilökorttiin henkilöllisyyttä osoittavana asiakirjana, sen aseman tulisi perustua lainsäädäntöön. Lisäksi Nordean mukaan digitaalisten lompakkojen

osalta tulisi myös arvioida uuden sääntelyn tarvetta, jolla varmistettaisiin niiden turvallisuus ja yhteentoimivuus ydinidentiteetin digitaalisen todisteen kanssa.

Suomen Asianajajaliitto katsoi, että lainsäädännöllisesti mobiilihenkilökortista tulisi säännellä omassa laissa, huomioon ottaen asiaan liittyvä tekninen ulottuvuus sekä tulevaisuuden tarve päivittää digitaalisen identiteetin ja varmenteiden käyttöä sekä niihin liittyvää sääntelyä.

3.3.7. Muut oikeudelliset teemat

Osassa lausunnoista kiinnitettiin huomioita vastuukysymyksiin ja niiden huomioimiseen jatkossa. Erityisesti Finanssiala ry sekä Traficom toivat esille vastuukysymykset rekisteröinnissä suhteessa yksityisiin tunnistusvälineisiin. Traficom nosti esille kysymyksen siitä, miten palveluketjuissa jakautuisi vastuu käyttäjälle esimerkiksi teknisistä virheistä, tietosuojan toteutumisesta ja informoinnista ja muista seikoista. Traficom esitti lisäksi konkreettisia kysymyksiä liittyen erityisesti hankintamenettelyyn, sopimuksiin sekä toimijoiden eri rooleihin.

Finanssiala ry nosti lisäksi esille PSD2-sääntelyn ja siihen liittyviä huomioita. Finanssiala katsoi, ettei maksupalveludirektiiviä kuvailevasta kappaleesta käynyt riittävän selvästi ilmi se, että kyseessä on tunnistuslaille rinnakkainen itsenäinen sääntely. Vaikka sääntelyssä käytetään vahvan tunnistamisen termiä, ei kyseessä ole tunnistuslain mukainen tunnistaminen, vaan maksujen vahvistamiseen ja tilin käyttöön liittyvä käyttöoikeuden vahvistaminen.

Rahoitusvakausvirasto lausui, että digitaalisen henkilöllisyyden kehittämisessä ja siihen liittyvässä valmistelussa tulisi ottaa vahvasti huomioon myös finanssipalvelun tarjoajien lakisääteinen velvollisuus tunnistaa ja tuntea asiakkaansa ja siihen liittyvä lainsäädäntö, jotta voidaan tarkastella sitä, kuinka digitaalinen henkilöllisyys voisi parhaiten mahdollistaa esimerkiksi tilin avaamisen uudessa pankissa ilman fyysistä käyntiä konttorissa.

Osa lausuntojen antajista nosti esiin EU-sääntelyn ja sen huomioimisen myös jatkossa. DVV, Uudenmaan TE-toimisto, Business Finland Oy, LVM, Traficom sekä Keskuskauppakamari pitivät tärkeänä sitä, että kansallinen hanke on linjassa EU-hankkeiden kanssa. Erityisesti huomioitiin yhteensopivuus eurooppalaisen digitaalisen identiteetin ja sen kehityksen kanssa sekä EU:n eIDAS-asetuksen ja sen uudelleenarviointityön piirissä tehtävät määrittelyt.

3.3.8. Hallituksen esityksen valmistelu ja jatkotyö

Lausunnoissa otettiin myös kantaa jatkotyöhön ja siinä vaadittaviin huomioihin. Lausunnoissa korostettiin laajan yhteistyön merkitystä sekä loppukäyttäjien että organisaatioiden näkökulmasta. Tärkeänä nähtiin tiedon välittäminen ja se, että arviomuistiossa esiin nostettua yhteistyötä eri sidosryhmien välillä on konkreettisesti edistettävä myös lain säätämisen vaiheessa. Opetushallitus totesi, että jatkossa olisi hyvä, että selvityshankkeita tehtäisiin yhtenä kokonaisuutena eikä hajautetusti useiden viranomaisten toimesta.

Vaikutustenarvioinnissa huomioitavia asioita nostettiin jonkun verran lausunnoissa esille. DVV toivoi, että lainsäädäntömuutosten valmistelun yhteydessä tehtävässä vaikutusten arvioinnissa kiinnitettäisiin erityistä huomiota ratkaisun tuottamisesta aiheutuvaan virkatyön määrään. Tämä on olennaista paitsi ratkaisun kokonaiskustannusten myös käyttäjien ja hyödyntäjien palvelukokemuksen kannalta. Keskuskauppakamari taas totesi, että erityisesti yritysvaikutuksiin on kiinnitettävä huomioita vaikutustenarvioinnissa.

Valtiovarainministeriö totesi lausunnossaan, ettei muistiossa ole tarkasteltu muutoksen vaikutuksia hallinnon tehtäviin, järjestämiin palveluihin, tiedonhallintatapaan tai niihin liittyviin kustannuksiin. Valtiovarainministeriö edellyttää, mikäli toimintamalli johtaa sääntelyn kehittämiseen, tulisi selvittää kuinka paljon toimintatavalla on vaikutuksia hallinnon järjestämiin palveluihin ja asiointi-, lupa ja henkilötietojen välitykseen sekä kustannuksiin. Lisäksi tulisi selvittää myös käytössä olevien tunnustusratkaisujen elinkaari kehittämiskustannusten arvioimiseksi kustannushyötyjen kuvaamiseksi.

Osa lausujista kiinnitti huomioita sellaisten toimijoiden asemaan, jotka eivät suoranaisesti ole viranomaisia, mutta saattavat hoitaa julkista hallintotehtävää lain taikka sopimuksen nojalla. Erityisesti Työllisyysrahasto katsoi, mikäli jatkovalmistelussa tehdään muutoksia hallinnon yleislakeihin tai muita yleisesti viranomaisten toimintaa koskevia lakimuutoksia, olisi tärkeää, että lainvalmistelussa otetaan huomioon myös muiden julkista hallintotehtävää hoitavien tahojen kuin viranomaisten asema.

Sisäministeriö pitäisi kannatettavana jatkotyössä sitä, että perustettavassa lainsäädäntötyöryhmässä osallistettaisiin kaikki ministeriöt jo alkuvaiheessa siten, että jokaisella ministeriöllä on mahdollisuus esittää näkemyksensä kokonaisuudesta ja erityisesti esitetystä lupalompakkoa koskevista visioista.